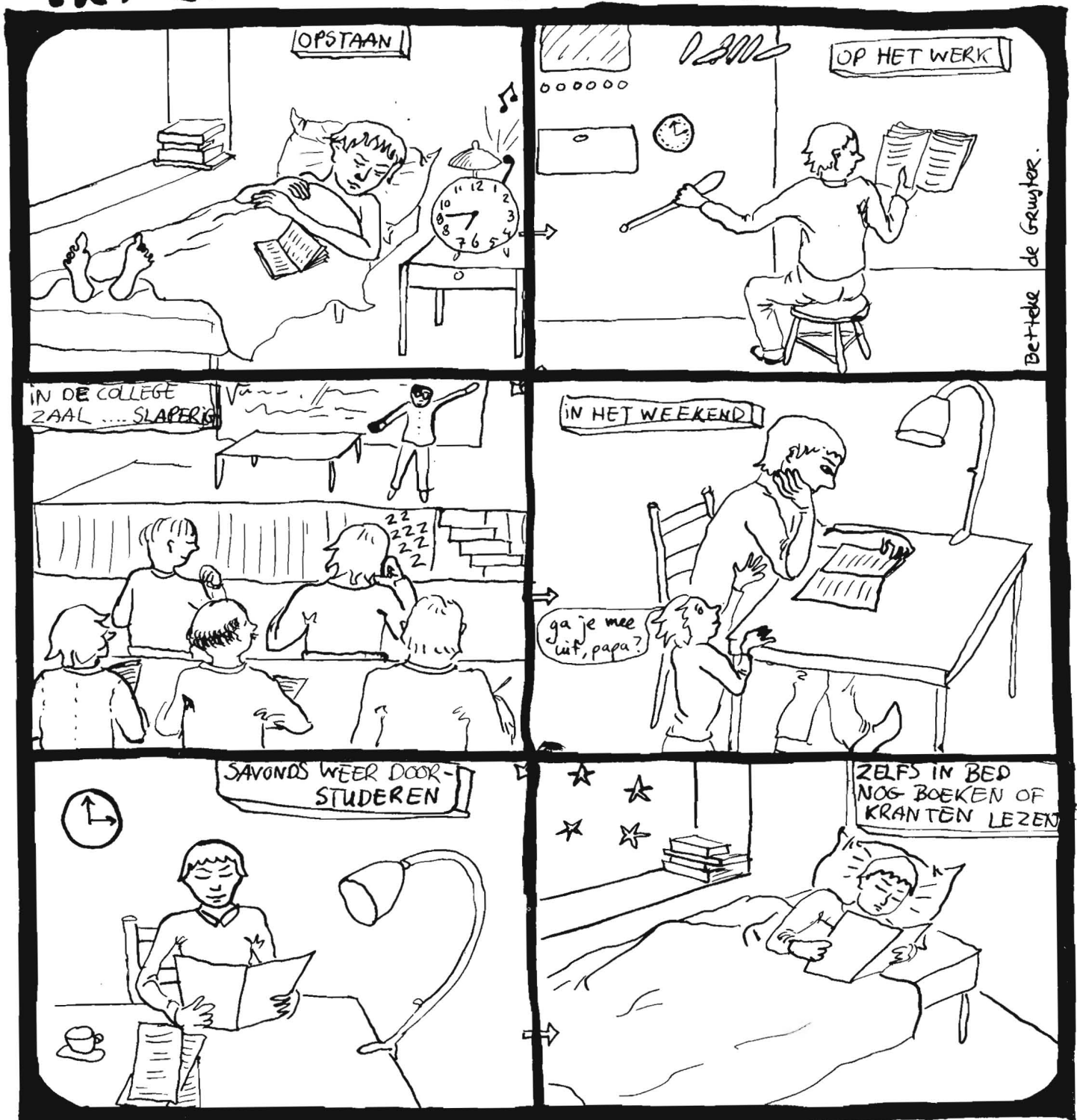

ROSTA

MEI 1978 nr 61

HET LEVEN VAN EEN AVONDSTUDENT:

ROSTRA

blad van de
economische
fakulteit

jaargang '77-'78

redactie

Kees de Boer
Noor de Bruin
Tjalling Haisma

Herman van Oorschot
Auke Uilkema
Piet de Vrije
Ingrid Westerman

adres

Jodenbreestraat 23
kamer 1339
tel. 525.2497
Amsterdam
kopij zenden naar:
Fakulteitsburo
kamer 2141
Adreswijzigingen:
Studentenadministratie
Jodenbreestr. 23

voorpagina

Betteke de Gruyter
Herman Schaap

drukkerij

Kaal
Nieuwe Herengracht 61

Dit keer de nadruk in Rostra op "het fakultaire gebeuren". De nu in gang gezette onderwijsvernieuwendende activiteiten vinden, nog voordat het overgrote deel van de Fakulteit er iets van schijnt te weten, al zijn weer-slag in dit blad.

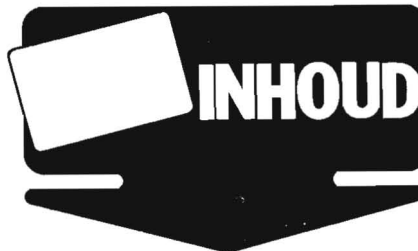
Aktueel dus als altijd.

Maar van belang bij onderwijsverbeteringen is nog altijd wie het onderwijs geeft. We lopen daarom vooruit op een aantal benoemingen die op stapel staan.

Maar Rostra is ook breed, zoals altijd dus.

Dit keer interessant nieuws voor de part-time leerkrachten onder ons. De discussie over werk vindt in dit nummer z'n tweede aflevering. Tevens starten we een serie over de avond-studie. Voortaan is het dus wel handig eerst uw oude Rostra uit te lezen voor aan de nieuwe te beginnen. Voor liefhebbers van Marx en/of de vrouwtjes is er een boekbespreking. Kortom zo langzamerhand worden we een echt fakulteitsblad. Zeker nu we bij de Beheersraad van Rostra eindelijk een redakteur uit de wetenschappelijke staf hebben kunnen voordragen.

Maar jammer genoeg is het niet alles rozegeur en maneschijn. Moeilijkheden hebben we met de financiën. Zelfs zo erg dat we in moeilijkheden kunnen geraken bij het uitbrengen van de laatste twee nummers van dit kalender jaar. Een tweede probleem hebben we met een verzoek om iets niet te publiceren. De Heer Heertje zond ons namelijk een alleraardigste brief waarin hij er blijk van geeft dat hij geen argumenten meer heeft in de discussie met de redactie over zijn boek. We zullen, spijtig als het is, dit verzoek om de brief niet af te drukken honoreren. Voor geïnteresseerden ligt hij bij de redactie ter inzage.

pag. 3 PAIS valt FAKULTEIT af; drs. H. Oostendorp
pag. 5 OPEN BRIEF II; Prof. Klant, drs. R. de Klerk
pag. 6 LESBRIEF; Landelijke Werkgroep Economieonderwijs
pag. 8 BENOEMINGEN; Adri Star, Manus van Diemen
pag. 10 MARX en de VROUWTJES; boekbespreking
pag. 11 ROND uit de RAAD; Ben Sanders
pag. 12 ALGEMENE INLEIDING; vernieuwing van de propedeuse
pag. 15 WERK; een serie over afgestudeerde ekonomen
pag. 18 AVONDSTUDENT; een serie over de avondstudie
pag. 19 KORROSTRAPONDENTIE
pag. 20 1 april...

PERKIFICATIE

Door een storende fout is de advertentie in Rostra nr. 60 van Brinkman's Boekhandel niet helemaal duidelijk overgekomen. De vijf hierin vermelde boeken moesten zijn: 1) Ian Steedman; Marx after Sraffa, 2) Marten Toonder; Hm, 3) Malinvaud; Lectures on Micro-economic Theory, 4) Peter van Straten; Van Agt en de dingen die voorbij gaan, 5) Dr. M.A.G. van Meerhaeghe; De afgunstmaatschappij.

Hiervoor excuses aan onze lezers, excuses die ook gelden voor de volgende foutjes in het vorige nummer.

- Per ongeluk werd een al eerder geplaatste "en toen zei die ander" opnieuw geplaatst.
- De omslag werd net verkeerd om om het blad geniet
- De pagina's 8 en 9 over werk werden verwisseld.

de redactie.

PAIS VALT FAKULTEIT AF

In een brief aan de voorzitter van de Academische Raad d.d. 31 januari, die vergezeld was van een vrij uitgebreide evaluatie-nota over de eerste ronde van de herprogrammering, heeft de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, dr. A. Pais, ernstige kritiek uitgeoefend op de wijze, waarop de faculteiten de programmavoorstellen hebben opgesteld. In de brief kondigde hij voorts een wetsvoorstel aan teneinde de invoering van de geherstructureerde programma's een jaar uit te stellen.

De wijze, waarop in de afgelopen jaren de Universiteit van Amsterdam een universitair onderwijsbeleid heeft trachten op te zetten, alsmede de manier, waarop de economische faculteit daaraan gestalte heeft gegeven bij het opstellen van het Herstructureringsrapport, moeten bij de discussie over de nota-Pais centraal staan. Hierbij dient wel opgemerkt te worden, dat de nota bijna nergens specifieke kritiek per studierichting geeft en zo algemeen van karakter is -het geheel maakt de indruk in elkaar geknipt en geplakt te zijn -, dat het niet opportuun is voor de faculteit om het voorstel, zoals dat is geschetst in het Herstructureringsrapport opnieuw te gaan beargumenteren. Op één punt wordt de economie-studie wel genoemd, namelijk daar, waar gesproken wordt over verlenging van de cursusduur tot vijf jaar. Hierbij heeft Pais duidelijk aan deze faculteit gedacht (in Groningen zal de studie namelijk verkort worden tot 5 jaar) en daarom is het goed om de argumenten voor een dergelijke verandering in het onderwijsprogramma nog eens op een rijtje te zetten in dit artikel. Daarnaast zal op een aantal andere punten uit de nota worden ingegaan en zal worden aangegeven, dat uitstel van de herprogrammeringsarbeid aan deze faculteit op dit moment het tegenhouden van een aantal gewenste onderwijsvernieuwingen betekent en dat Minister Pais ons herprogrammeringsvoorstel zo spoedig mogelijk zou moeten goedkeuren.

Op het moment, dat dit artikel geschreven werd, was de officiële reactie van de faculteit nog niet vastgesteld en de opmerkingen in dit artikel moeten dan ook gezien worden als mijn persoonlijke reactie op de nota-Pais, gegeven op verzoek van Rostra.

uitstel

Over het uitstel, dat Pais in zijn brief aankondigt, kan in eerste instantie het volgende worden opgemerkt: volgens de Minister zal er nader overleg plaats moeten vinden tussen het Ministerie en de universiteiten, daarnaast wordt ernstige kritiek geuit op de ingediende voorstellen, zonder dat dit specifiek wordt gemaakt. Voor onze faculteit vormt de wijze waarop het facultaire herstructureringsrapport tot stand is gekomen vooralsnog een voldoende argu-

mentatie tegen de kritiek van de Minister. Het goedkeuren van ons studieprogramma, zoals in het herstructureringsrapport wordt voorgesteld, dient zo snel mogelijk te geschieden. De invulling van de herprogrammering dient voortgezet te worden, vooral omdat op die wijze een aantal verbeteringen in het onderwijs gerealiseerd kunnen worden, die door de faculteit als wenselijk worden beschouwd: het realiseren van een algemene inleiding in de propedeutische studie, het verlengen van de blokken in de voortgezette basisopleiding van 11 tot 16 weken (semestersysteem), meer aandacht voor de afstudeeropdracht.

cursusduur

Forse kritiek is er op die studierichtingen, die een verlenging van de cursusduur hebben gevraagd in hun voorstellen. Economische wetenschappen wordt genoemd als een voorbeeld van een studierichting, die van een 4-naar een 5-jarige opleiding wil. Volgens de nota ontbreekt het veelal aan argumentatie, waar en dergelijke verlenging van de cursusduur op steunt. Tevens zouden deze en andere vernieuwingen tot een verzwaring van programma's hebben geleid. De faculteit heeft echter wel degelijk een argumentatie voor deze ver-

drs. H. Oostendorp

In het hiernaast afgedrukt artikel wordt door Hans Oostendorp, de herprogrammeringsfunctionaris van de faculteit, gereageerd op de nota, die onderwijsminister A. Pais, geen onbekende voor deze faculteit, onlangs het licht deed zien.

Intussen is aan de faculteit de herprogrammering van de propedeuse bezig en worden de voorstellen van het Herstructureringsrapport verder uitgewerkt.

Op 13 maart heeft de faculteitsraad een commissie ingesteld, die een programma voor een Algemene Inleiding in de propedeuse gaat opstellen, dat in september van start moet gaan. Verder zullen de vakgroepen (i.s.m. de herprogrammeringsfunctionaris) het verdere propedeuseprogramma vastleggen en zal nader overleg gestart worden over de dienstverlening aan econometristudenten. Tevens zijn er twee voorbereidingscommissies aan het werk, één ter voorbereiding van een evaluatiesysteem voor het propedeutisch onderwijs en één ter voorbereiding van de invoering van semesterblokken. In al deze commissies zijn naast docenten en leden van het faculteitsbureau (herprogrammeringsambtenaar, studieadviseur e.d.) ook studenten opgenomen. Tenslotte zijn de studieadviseur en de herprogrammeringsfunctionaris voorstellen aan het voorbereiden met betrekking tot het probleem van studiestaking en studieovertraging.

In de komende maanden zult U ongetwijfeld van de resultaten van dit werk op de hoogte gehouden worden.

lenging: blijkens onderzoeken bedraagt de gemiddelde studieduur in onze faculteit ongeveer 8,1 jaar, terwijl uit meerdere evaluaties een groot aantal kritiekpunten op het huidige programma is gebleken. Om hieraan tegemoet te komen dienen een aantal verbeteringen in de studie aangebracht te worden. Op blz. 15 van het Herstructureringsrapport is te lezen: "Dit zal weliswaar kunnen leiden tot een verlenging van de cursusduur, maar hopelijk ook tot vermindering van het verschil tussen cursus- en studieduur. De nieuwe studieopzet zal zodanig moeten zijn, dat voor 80 tot 90% van de studenten de studieduur de cursusduur met niet meer dan 2 jaar overtreft."

vervolg op pag. 4

Uit de formulering van de veranderingen, die concreet zullen plaats vinden valt voorts af te leiden, dat de studie niet verzwaard gaat worden, maar dat de studenten meer tijd en meer begeleiding zullen gaan krijgen om binnen de door de Wet herstructurerende gestelde beperkte inschrijvingsduur af te studeren.

niveau

In de nota wordt over het niveau van de opleiding achtereenvolgens opgemerkt, dat de universiteiten perfecte afgestudeerden zouden willen opleiden, dat de herprogrammering eerder tot een 'optimale' dan tot een 'maximale' opleiding zou moeten leiden, dat de universiteit een basisopleiding zou moeten leveren voor de beroepspraktijk, waar bijscholing plaats kan vinden d.m.v. postdoctorale opleidingen.

In de nota wordt niet gememoreerd, dat het herprogrammeringsvoorstel een onderwijsprogramma mogelijk moet maken, waardoor het ius promovendi verbonden blijft aan het doctoraal diploma van alle afgestudeerden. Hiertoe stelt ook onze faculteit alle studenten in de gelegenheid om enige onderzoekservaring op te doen in het predoctoraal onderwijs (werkstukken, afstudeeropdracht). Het raadplegen van mensen uit de beroepspraktijk heeft goede argumenten geleverd voor de verdediging van ons herprogrammeringsvoorstel. Bij het opstellen van de doelstellingen en desiderata van de economiestudie in het Herstructureringsrapport is hier expliciet rekening mee gehouden. De signalen tot nu toe met betrekking tot het functioneren van afgestudeerde economen in de beroepspraktijk geven geen aanleiding tot de indruk, dat ons studieprogramma tot nu toe te hoog gekwalificeerde afgestudeerden heeft voortgebracht.

doctoraal

In het algemeen stelt de Minister, dat hij verwacht had, dat d.m.v. keuzemogelijkheden in de studies, door meer specialisatiemogelijkheden, door studenten een aantal kennisgebieden te laten kiezen, een cursusduurverkortening was opgetreden. Onze faculteit heeft inderdaad niet méér specialisaties tot stand laten komen bij de herprogrammering dan in het oude programma al aanwezig waren, dus hierdoor kan geen extra studieduurverkortening optreden. Bewust is gekozen voor een brede, algemene basisopleiding, voorafgaande aan de specialisatie.

In het Herstructureringsrapport (blz. 17) noemt de faculteit een aantal zwaarwegende redenen voor deze keuze (niveau van de vakken, breedheid van basiskennis, diversiteit in de werkring van economen). Daarnaast heeft men in het doctoraal legio keuzemoge-

lijkheden en zijn tevens de mogelijkheden om zich in de verdere opleiding voor te bereiden op specialistische vakgebieden, volop aanwezig. Bezorgd is de Minister over de gedifferentieerde vraag naar onderwijs bij studenten. Hij vraagt zich af of in de geherprogrammeerde programma's hieraan wel voldaan kan worden. Ik wil in dit verband slechts wijzen op de avondopleiding, die de faculteit ook na de herprogrammering blijft verzorgen. M.n. uitbreiding van de inschrijvingsduur voor deze en andere part-time-studenten zal nodig zijn om deze groepen in staat te stellen de studie te voltooien. Kritiek wordt ook gegeven op de onduidelijke, inhoudelijk niet beargumenteerde relatie tussen het examenprogramma en de eindtermen. Tevens wordt gewezen op het mogelijke schoolse ka-

in deze zin aanwezig te zijn. Hierdoor hoeft de relatie tussen het onderwijs- en examenprogramma niet verbroken te worden.

propedeuse

In de nota wordt kritiek uitgeoefend op de mogelijk te lage studielast van de propedeuse (zie hiervoor de opmerkingen onder het kopje 'DE STUDIELASTBEREKENING'), op de nadruk in de herprogrammeringsvoorstellen om een representatieve propedeuse in te vullen en op het feit, dat de selectiviteit wordt afgewezen. Hier kan over gezegd worden, dat er in het verleden o.a. door Wiegersma al opgezien is, dat ongeveer 90% van de middelbare scholieren geschikt is voor een universitaire studie,

drs. H. OOSTENDORP

dus dat er geen goede argumenten zijn om in de propedeuse studenten af te wijzen, c.q. voortijdig uit de studie te laten verdwijnen. Voorts is het niet mogelijk op basis van de gegevens over de propedeuseprestaties van een student voor die student te voorspellen of hij/zij wel of niet in staat zal zijn de studie te voltooien. Daarnaast is het in de Wet herstructurering verplicht, dat de faculteit de student na afloop van de cursusduur van de propedeuse adviseert door de studieadviseur (door zoveel mogelijk relevante gegevens ter beschikking te stellen). Als blijkt, dat veel studenten een verkeerde keus hebben gemaakt, zal in de eerste plaats de voorlichting aan de middelbare scholen moeten verbeteren. Ook voor de propedeuse zal de cursusduur zodanig moeten zijn, dat van de studenten, die het doctoraal halen, 80 à 90% van de studenten de propedeuse voltooit binnen de toegestane inschrijvingsduur. Samen met de noodzaak het percentage studiestakers terug te brengen kan gesteld worden, dat per jaar dus ook per propedeuse het % van de studenten, dat studieovertraging heeft of voortijdig met de studie stopt, zo laag mogelijk moet zijn.

studielast

De eis het studieprogramma te bearbejden vanuit de door de Wet gedefinieerde normstudent is door de Minister 'gelegd op' de bestaande studiegidsen. Nog afgezien van het feit, dat een dergelijke handelwijze in strijd is met de voorgeschreven marginale toetsing, komt men tot de conclusie, dat vroeger b.v. 1100 uren gestudeerd werd (volgens resultaten van onderzoekingen van studietijdmetingen o.a. in de technische wetenschappen), dat de namen van de studieonderdelen niet veranderd zijn, dus dat de genoemde 1700 uur niet gepland is voor de normstudent. Deze zou er veel minder tijd per jaar voor nodig hebben. Gewezen kan worden op de uitgebreide kritiek, die al meerdere malen door onderwijskundigen is geleverd op de meting van studietijd. De procedures zijn onbetrouwbaar en leiden tot afwijkingen.

examens

Het examenprogramma is een toetsing van de prestaties van de student, waarbij het de functie heeft de student te begeleiden om de gewenste prestaties te kunnen realiseren. Het schoolse karakter zou voorkomen kunnen worden door compensatieregelingen, tentamenmogelijkheden waarbij niet persé een bepaald studieonderdeel gevolgd moet zijn e.d. Met name voor de reeds genoemde avondstudenten dienen mogelijkheden

... ONDERWIJSVERNIEUWING ...

In de tweede plaats heeft de economische faculteit wel iets meer gedaan dan het overschrijven van de studiegids (men raadplege het Herstructureringsrapport); wel is het zo, dat vele docenten het onderwijs zullen blijven geven en dat daardoor vele namen van studieonderdelen gehandhaafd blijven.

Ten derde kan gezegd worden, dat het belangrijkste argument voor de berekening van de studielast is, dat de Wet herstructurering eist, dat de faculteit de normstudent moet garanderen, dat hij/zij in staat zal zijn de studie binnen de cursusduur te voltooien. De andere studenten moeten dan in staat zijn om de studie binnen de inschrijvingsduur te voltooien.

7 jaar

De faculteit heeft deze eisen van de Wet vertaald in de reeds eerder genoemde eisen t.a.v. de beperking van de studievertraging en de dropout. En dat heeft voor de economische faculteit dus geleid tot het voorstel om de cursusduur te verlengen om te realiseren, dat de studenten binnen 7 jaar kunnen afstuderen. In dit kader moeten de in het Herstructureringsrapport genoemde vernieuwingen van het onderwijsprogramma ook gezien worden: verbetering van de begeleiding van de studenten in die vaardigheden en kennisgebieden, waardoor de studenten in het oude studieprogramma veel studievertraging opliepen (algemene inleiding in propedeuse, semesterblokken in voortgezette basisopleiding e.d.) Dat van een 'te licht' programma beslist nog geen sprake is, blijkt uit het volgende. In het kader van de herprogrammering van de propedeuse is aan de vakgroepen onder andere de vraag gesteld, wat de studielast voor de studenten in de propedeuse zou zijn. Per vak gaven de vakgroepen een zodanige urenverdeling, dat een werkweek van meer dan 50 uren het resultaat was. Later heeft de faculteitsraad de normen wat realistisch gemaakt (ong. 40 uur per week).

Tot zover dit commentaar op de nota van minister Pais, dat niet de pretentie heeft volledig te zijn. Hopelijk ben ik er enigszins in geslaagd aan te geven, waarom het zo belangrijk is, dat de herprogrammeringswerkzaamheden, die in volle gang zijn, aan deze faculteit worden voortgezet en dat ons voorstel door minister Pais wordt goedgekeurd.

Hans Oostendorp

OPEN BRIEF II

aan drs. R.A. de Klerk.

De open brief van Rob de Klerk in het vorige nummer van Rostra was aan niemand geadresseerd. Aangezien daarin grote toorn werd uitgesproken over een deel van het gezelschap dat de lijst van de PvdE voor de faculteitsraadverkiezingen heeft samengesteld en ik bij die gelegenheid de voorzitter was, behoorde de brief in ieder geval aan mij te zijn gericht. Hier is daarom mijn antwoord, dat van de weeromstuit ook open is, al vraag ik mij af of op het forum van de faculteit niet over belangrijkere zaken kan worden gepraat.

Het was misschien beter geweest als Rdk op de bijeenkomst die hem naderhand tot twee betreuenswaardige "gevolgtrekkingen" bracht, het woord had gevraagd om zijn bezwaren uiteen te zetten. Zij moeten, te oordelen naar zijn open brief, echter zo onbestemd zijn geweest dat het begrijpelijk is dat hij het heeft nagelaten. Hij heeft, anders gebekt als hij is, zich zijgend geërgerd aan iemand wiens aanwezigheid niet vaak onopgemerkt blijft, maar de gevoelens die hem bestormden, kunnen niet erdoor veroorzaakt zijn dat Van den Doel en andere leden van zijn vakgroep iets onbehoorlijks hebben gedaan. Zij hebben evenals de overige aanwezigen door te stemmen uitdrukking gegeven aan voorkeuren voor kandidaten die door het gehele gezelschap waren geaccepteerd, daarbij overwegende - zoals alle anderen - dat leden van verschillende vakgroepen over de lijst moesten worden gespreid.

Het zittende raadslid Rdk zag zichzelf daardoor naar de vijfde plaats gestemd, maar hij geeft zelf het passende commentaar: het "gaat er niet (...) om hoe hoog of hoe laag verschillende kandidaten geplaatst worden; met het systeem van voorkeurstemmen is dat niet zo belangrijk". Zou dat dan misschien de reden zijn geweest dat niemand de behoefte voelde erover te discussiëren?

Rdk betreurt het ook dat iemand die zich struikelend een weg trachtte te banen, op de andere lijst is terecht gekomen, waar men hem - blijkbaar omdat hij voorstander is van de prikklok, maar zonder dat de kiezers daarover zijn ingelicht - graag heeft ontvangen. Zou het niet de voorkeur verdienen dat onbekende kandidaten, die door anderen worden gestuurd, zich van te voren op de hoogte (laten) stellen en zichzelf beter bekend (laten) maken?

Het is jammer dat de improvisatorische bijeenkomst van hongerende stafleden tot een explosie heeft geleid in de vorm van een open brief aan niemand, waarin kennis wordt gegeven van een niet-uitgevoerd voornemen, nl. het uitkomen met een andere lijst met hetzelfde programma. Wij zullen het voortaan beter moeten doen: met ruim bementen vergadertijd, een heuse agenda, een voorzitter die geen lijstaanvoerder is en schriftelijke stemming. Ik vertrouw dat ook Rdk dan weer zal "functioneren", want het is waar wat hij zegt: wij hebben altijd prettig samengewerkt.

J.J. Klant.

Naschrift R.A. de Klerk.

Prof. Klant heeft gelijk: "het forum van de faculteit" heeft over belangrijker zaken te praten dan over faculteitspolitieke beslommeringen. Tenslotte zijn wij (de wetenschappelijke staf) alleen aangenomen voor het geven van onderwijs en het doen van onderzoek en in geen enkele taakomschrijving staat iets over faculteitspolitieke groeperingen en de onderlinge onenigheid over de manier van optreden die zich daarin kan voordoen.

"Niet iedereen - aldus het programma van de PvdE - denkt hetzelfde over de vernieuwingen van de organisatie van onderwijs en onderzoek die al zijn of nog moeten worden doorgevoerd". De verschillende denkbeelden moeten volgens dit programma zijn vertegenwoordigd in de faculteitsraad. Verder blijkt dat de PvdE een van de groeperingen is die "er graag toe bijdragen dat de leden van het wetenschappelijk personeel een duidelijke keuze kunnen doen". Zo'n groepering en zo'n doelstelling kost tijd en aandacht. Natuurlijk (omdat er belangrijker zaken zijn) kunnen wij ernaar streven deze tijd zo gering mogelijk te houden. Een weinig gelukkige manier hiertoe is die welke tijdens de kandidaatstellingsbijeenkomst naar voren kwam: "wij zijn allemaal progressief, dus over het programma hoeven wij al vast niet meer te praten". Ongelukkig is deze manier vooral als blijkt dat die gedeelde progressiviteit toch niet kan verhinderen dat subgroeperingen worden opgericht die een voorvergadering houden om "eigen" doelstellingen te formuleren en afspraken te maken over de realisatie daarvan. Organisatie vraagt om tegenorganisatie en zo zit je spoedig in een toestand waarin alle tijd gaat zitten in het praten over strategieën om "medeprogressieven" vliegen af te vangen. De zaken waar het uiteindelijk om gaat (verbetering van onderwijs en onderzoek) zijn dan allang vergeten. Maar - aldus Klant - er is niets onbehoorlijks gebeurd, althans niet dusdanig dat iemand zich daarom zou moeten terugtrekken. Dat is zijn standpunt en dat respecteer ik. Raadselachtig wordt het echter voor mij als hij uit het feit dat er niets gebeurd is, toch de konklusie trekt dat er een ruimere vergadertijd, een heuse agenda, een voorzitter die geen lijstaanvoerder is en een schriftelijke stemming moeten komen, kortom, dat "wij (...) het voortaan beter moeten doen". Is hij dan toch met mij van mening dat er van de huidige structuur misbruik is gemaakt?

Rdk.

LESBRIEF

economie onderwijs

Enkele leden van de Landelijke Werkgroep Economie Onderwijs (LWEO), waarover in het volgende nummer een uitgebreid artikel geplaatst zal worden, hebben een lesbrief gemaakt over inkomensvorming- en verdeling onder de titel "Daar kan ik inkomen". In het rijk geïllustreerde boekje (140 pag.) wordt de leerling-lezer betrokken bij de strijd over het inkomen in heden en verleden. Het thema wordt ruim opgevat zodat een integratie met andere vakken b.v. geschiedenis voor de hand ligt. Bovendien wordt aan de positie van de vrouw in de verschillende fasen van de economische ontwikkeling speciaal aandacht besteed. Met het materiaal kan gewerkt worden in een breed scala van groepen zowel binnen als buiten het middelbaar onderwijs. Het is in het bijzonder gericht op het economie- onderwijs in de HAVO- en VWO-top. We zijn niet uitgegaan van het bestaande examenprogramma, maar van ons eigen idee over dit voor de economie centrale onderwerp. Daarbij treden uiteraard ruime overlappingen op met de verplichte stof. Het materiaal wordt gemaakt door mensen die dagelijks in de onderwijspraktijk de tekortkomingen van het bestaande materiaal ervaren. De schrijvers zijn dus geen "autoriteiten" of ervaren boek-schrijvers maar leraren die boeiend materiaal willen maken die aansluit bij de dingen die mensen dagelijks tegenkomen.

De lesbrief is als volgt ingedeeld. In het eerste hoofdstuk wordt nagegaan wat we zoal onder inkomen kunnen verstaan. Waar komt het vandaan en hoe wordt het verdeeld, dat zijn daar zowel als in de volgende hoofdstukken de belangrijkste vragen. In het tweede hoofdstuk wordt de geschiedenis van het inkomen behandeld. Drie belangrijke fasen uit de geschiedenis: de slavenmaatschappij, het feodale systeem en het kapitalisme worden nader bekeken wat de vorming en de verdeling van het inkomen betreft. De tegenwoordige fase van de geschiedenis: het kapitalisme krijgt daarbij de grootste aandacht. Ook wordt naarmate we in de geschiedenis dichterbij onze tijd komen meer plaats ingeruimd voor de ontwikkelingen in Nederland. Tenslotte wordt in het laatste hoofdstuk bekeken hoe het met het inkomen gesteld is in de socialistische landen.

didaktiek

Het is de bedoeling dat een klas zich gedurende langere tijd met het thema inkomen gaat bezig houden. Waarom thema-onderwijs? Een thema geeft een bindend element aan een serie lessen. Vooral wanneer daaraan een centrale vraagstelling verbonden is, die als een rode draad door het verhaal loopt. De centrale vraagstelling in deze lesbrief is: hoe kunnen wij de leerling leren beoordelen, wat het belang is van inkomensvorming en -verdeling voor de maatschappelijke verhoudingen, waarin hij zich bevindt, zodat hij in staat is zijn eigen maatschappelijke positie te bepalen.

De manier waarop w; deze vragen hebben uitgewerkt geeft, naar wij hopen, de mogelijkheid om op de eigen situatie van de leerling, de school, de familie, de regio in te gaan. De hoofdstukken bevatten steeds opdrachten, die, hoewel soms summier, de beginsituatie van de leerling op cognitief en affektief gebied peilen. Zo ontstaat de mogelijkheid om via deze specifieke uitwerking van thema-onderwijs, op een indringender manier dan met de gebruikelijke sommenmakerij inzicht te krijgen in de produktie- en distributiestructuur van onze maatschappij. Van de leerling wordt een onderzoekshouding verwacht en uiteindelijk een gefundeerd oordeel. Misschien is het mogelijk om tot een eigen plaatsbepaling te komen om indien nodig actie te voeren. De voornaamste opdracht voor de leerlingen is echter om goed om zich heen te (durven) kijken.

waarom dit

Inkomensvorming en inkomensverdeling hoewel niet eksakt zo aangeduid staat centraal in het denken van de mensen over economie.

In de gangbare leerboekjes wordt er enige aandacht aan besteed. Meestal verspreid over de hoofdstukken. Het onderwerp blijft naar onze mening onderbelicht. Het wordt vaak eenzijdig modelmatig behandeld. Voor leerlingen is de behandeling te abstract, de problematiek is te veel omgevormd en voor hun onherkenbaar geworden. Daarbij komt dat een economisch-historische kontekst ontbreekt, zij het dat in sommige boeken enige grote lijnen van de loonpolitiek na 1945 worden geschetst.

Deze bezwaren willen wij ondervangen. Het onderwerp verdient ruime aandacht. De kranten bevatten dagelijks berichten over inkomensstrijd. Leerlingen moeten daar hun weg in zien te vinden. Als het een wirwar van verschijnselen blijft ben je weerloos, heeft iedereen altijd gelijk.

Dan zijn er nog een aantal redenen van praktische aard die ons deden besluiten dit onderwerp te kiezen voor onze lesbrief.

Het inkomensvraagstuk is een goede introductie van het vak. Het is mogelijk zonder veel technische voorkennis met dit onderwerp te beginnen.

Dat gaf ons de zekerheid, dat het toepassingsgebied, ondanks eventuele bezwaren bij examenklassen, niet al te beperkt zou blijven.

Wij ontdekten voorts dat veel leraren bezig waren iets te ontwikkelen over inkomensvraagstukken. Er was blijkbaar een lacune in de lesstof.

Dat gaf ons nog meer hoop dat deze brief geen "dode letter" zou blijven.

bestellen

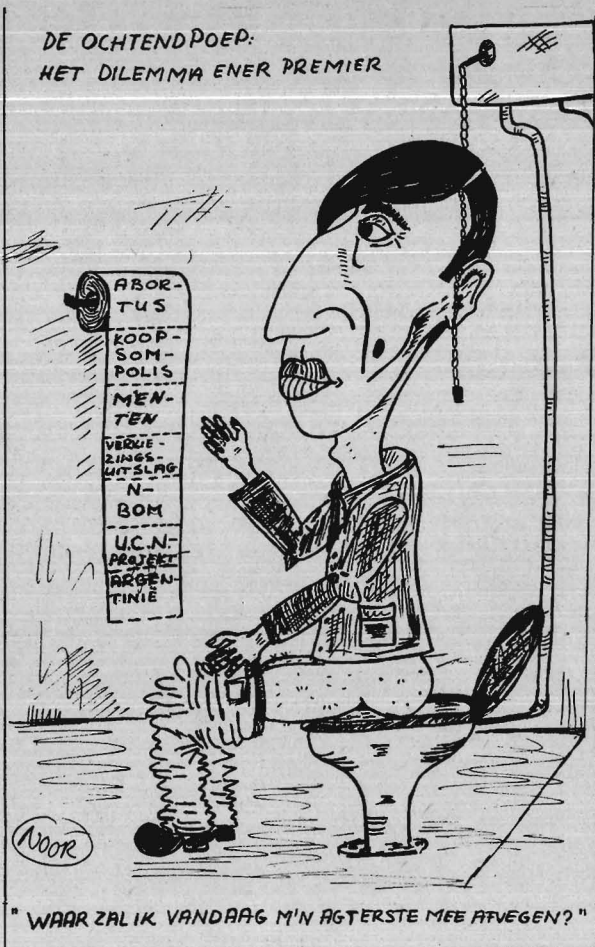
Doordat we zelf gedrukt hebben zijn de kosten beperkt gebleven tot f 7,-- per exemplaar (+ f 2, 75 porto). Een reductie tot f 4,-- is mogelijk bij bestelling van meer dan 20 exemplaren voor gebruik in de klas. Bestellen door overmaking van het verschuldigde bedrag (inclusief porto) op girorek.: 13,500 van gem. giro A'dam nr. V9153 t.n.v. H. Vrolijk, 2^e van Swindenstraat 67, Amsterdam.

Ook bij de SEF is het verkrijgbaar.

T. Haisma

DE OCHTENDPOEP:
HET DILEMMA ENER PREMIER

PIZZA

Voor het deeg:
1/8 liter water
20 gram gist
250 gram bloem
zout

Los de gist op in een scheutje warm water. De rest van het water erbij doen met de bloem en het zout en dan kneden.

Vet een springvorm met een doorsnede van 26 cm in en rol het deeg uit op het met bloem bestoven werkvlak. De randen wat hoger, 2 cm, met deeg bekleden.

Het deeg beleggen met plakken salami. Daarover een blik italiaanse tomaten of verse gesneden tomaten.

Versieren met ansjovis en olijven. Rijkelijk bestrooien met oregano en tenslotte met geraspte kaas.

Bak de pizza in een voorverwarmde oven bij 200°C/gasovenstand 4, gedurende 45 minuten.

uitgeverij pegasus

n i e u w
Maxim Gorki DE MOEDER
416 blz., paperback f24,50

b i n n e n k o r t v e r s c h i j n t
Wim Schoutendorp e.a. MONOPOLIES EN MACHT
ong. 200 blz., paperback ± f25,-

Onno Bosma, Marisca Milikowski, Sylvia Schreuders
ONDERWIJS IN BEWEGING
Vernieuwing en democratisering
ong. 80 blz., paperback, ± f 7,50

Louis de Visser HERINNERINGEN UIT MIJN LEVEN
Reprint van de editie van 1939
200 blz., paperback, ± f20,-

K.Marx/Fr.Engels BRIEVEN OVER HET HISTORISCH
MATERIALISME
ong. 60 blz., paperback ± f 7,-

verkrijgbaar bij **BOEKHANDEL PEGASUS**
(en in de boekhandel)
LEIDSESTRAAT 25, ADAM
TEL. 231138

hoogleraren & lectoren & structuren

Al is de officiële ontslagaanvraag van Prof. Dr A. Pais nog steeds niet gearriveerd op het Maagdenhuis, toch is ook voor de vacature prijstheorie een Structuurcie aan het werk. Voordat een benoemingscie aan de slag kan, wordt eerst door de Structuurcie onderzocht of de taakopdracht van een nieuw te benoemen docent, maar ook van de huidige docenten (hoogleraren, lectoren) wellicht veranderd moet worden.

De Structuurcie gaat ervan uit dat Pais snel zijn ontslag zal indienen. Dat zal de nieuwe minister waarschijnlijk wel doen na de lastige berichtgeving in de pers (o.a. Vrij Nederland en De Waarheid) over zijn idee anderhalf jaar onbetaald verlof aan te vragen (mocht het kabinet eens snel ten val komen...). Ook Vara's In de Rode Haan legde de bewindsman het vuur na aan de schenen. Bovendien zouden hem ook nog eens kamervragen te wachten staan. Vandaar de voortvarende aanpak van de commissie.

In de cie hebben zitting:

de studenten Jan Blom, Mirjam Nijhof en Adri Stam (voor de AktieGroep Ekonomien), de medewerkers Odink, Schoorl en v.d. Staak (micro), Brouwer (bedrijfs) en Thio (macro), lector Ellman (ECGV), en de hoogleraren Van den Doel (voorzitter), Driehuis (macro), Goedhart (openbare financiën) en De Jong (externe organisatie).

manco's

Voor een goed begrip van de discussies over de structuur bij micro-economie, zal aangegeven worden hoe de taakopdrachten nu verdeeld zijn:

1. Goedhart doceert Openbare Financiën in de doctoraalfase.
2. Van den Doel doceert Welvaartstheorie en Theorie van de Organisatie van de Markteconomie (TOM), inclusief de literatuurspecialisatie Economische Orde.
3. Pais doceerde Prijsstheorie in het doctoraal en het kandidaats.
4. Ellman doceert Economie der Centraal Geleide Volkshuishoudingen (ECGV) en is verantwoordelijk voor de coördinatie van het vak micro-economie in de propedeuse.
5. De Jong doceert Externe Organisatie als doctoraalvak. Dit vak is verwant aan "TOM", waardoor het een rol in de discussie speelt.

De huidige structuur vertoont een aantal manco's en zit niet op alle punten even logisch in elkaar. In tegenstelling tot de vakgroepen bedrijfs-economie en macro-economie is er bij micro geen afzonderlijke docent (lector) apart verantwoordelijk voor het pre-kandidaatsonderwijs en i.h.b. de coördinatie van de propedeuse. Hiervoor zijn resp. v.d. Weel en Thoben bij de eerstgenoemde vakgroepen aangesteld. In de huidige constructie schiet (de

"Het is niet zo -wat al mag blijken uit de constante regelmaat waarmee in de Economische Faculteit conflicten rond benoemingen ontstaan- dat het hier incidenten betreft die louter bij toeval optreden."

"In de Economische Faculteit vertoonde het benoemingsbeleid niet alleen de algemene trekken van persoonlijke willekeur en nepotisme, ook belangen van het bedrijfsleven en van politieke aard speelden in het bijzonder in deze faculteit een grote rol."

Deze twee citaten zijn afkomstig uit Rostra 34 van november 1974. Pais was toen net benoemd tot hoogleraar (8-3-1947). De benoeming van v.d. Doel leidde in die periode tot grote conflicten. Verschil in beide benoemingen was dat Pais' benoeming nog stamde uit een pré-WUB'se periode. Benoemingen werden toen nog binnenskamers geregeld, studenten werden buiten de deur gehouden. Van den Doel is benoemd na invoering van de WUB. Volgens deze bestuursstructuur moesten democratische benoemingscommissies, waarin ook wetenschappelijk personeel, TAS'ers en studenten zitting hebben, zorg dragen voor een open sollicitatie procedure. Dat verliep bij v.d. Doel nog niet helemaal vlekkeloos. Iets wat zelfs leidde tot een bezetting van een gedeelte van het Maupoleum. De bezetters wezen op een aantal onvolkomenheden in de gevolgde procedure. Hierin werden ze later door een door het College van Bestuur (CvB) ingestelde geschillen commissie in het gelijk gesteld. Van den Doel was toen echter al benoemd. Toch zullen er altijd spanningen blijven ontstaan bij benoemingen. Iets wat ook logisch is als je bedenkt wat voor een invloed een professor heeft op het onderwijsprogramma. Zeker als er in de vakgroepen nog geen studentvertegenwoordigers zitten. Bovendien geeft de titel professor een degelijke status aan gedebiteerde economische theorieën.

Sinds de invoering van de WUB is er echter al weer het één en ander veranderd. Als een professor de fakul-

coördinatie van) het pre-kandidaatsonderwijs erbij in. Voorts is er een zg. capaciteitsprobleem dwz. dat er zowel

bij ECGV als bij Prijsstheorie te weinig studenten komen voor een volledige dagtaak. Bij Prijsstheorie speelt nog mee dat het vak, zo het door Pais werd gedoceerd, te veel op wiskundige economie lijkt om als zelfstandig vak veel aantrekkingskracht te hebben op de studenten. Bij de vakken "TOM" van Van den Doel en Externe Organisatie van De Jong dreigt het gevaar van overlapping. Tot nog toe is dat door goede afspraken voorkomen.

In de cie. is verder ingebracht dat te weinig aandacht besteed wordt aan de Marxistische stroming in de economie.

teit verlaat kan er niet zomaar een benoemingscommissie van start gaan. Eerst dient er een structuurcommissie te worden ingesteld, die bekijkt of de hoogleraarstoel met de daarbij behorende opdracht nog wel gehandhaafd moet blijven.

Daarnaast is er aan onze faculteit een experiment gaande met een fakultaire structuurcommissie. Deze commissie heeft als opdracht om van alle kroon-docenten (hoogleraren en lektoren) te onderzoeken of deze functies in de toekomst nog wel gehandhaafd moeten worden. Dit experiment schijnt vooral op onze faculteit zo interessant te zijn omdat hier een aantal "bejaarde" professoren zijn.

Een derde verandering is de eis om de samenstelling van structuurcommissies te beargumenteren. De leden voor zo'n commissie die door het CvB worden benoemd, moeten beargumenteerd worden voorgedragen. Zo heeft de Fakulteitsraad beargumenteerde kandidaten voor de structuurcommissie Internationale Economische Betrekkingen (Jongman) bij het CvB voorgedragen. Het CvB heeft echter blijkbaar "roomer willen zijn dan de paus", zij heeft de benoeming van de commissie opgehouden en de Faculteit om nadere argumentatie gevraagd. Op deze manier interpreterd zij de WUB op een eigenzinnige manier.

In het onderstaande artikel zal worden ingegaan op twee structuurcommissies die nu aan het werk zijn. Die voor de "vakature Pais" en die voor de "vakature Zimmerman". Weliswaar is het in beide gevallen vooruit lopen op een vakature die nog moet ontstaan. Dit omdat Zimmerman nog steeds hoogleraar is maar van plan is met pensioen te gaan als z'n opvolging naar wens geregeld is. Pais heeft officieel ook nog geen ontslag genomen. Officieel is bekend dat hij samen met anderen bij de Koningin het verzoek heeft ingediend om 1,5 jaar met onbetaald verlof te mogen. Officieel is alleen bekend dat hij hetzelfde verzoek heeft gedaan aan het CvB; dit verzoek is echter afgewezen.

PdV

cong's

Voor 1970/1971 waren de hoogleraren Delfgaauw en Hennipman als enigen hoogleraar in resp. de macro-economie en welvaarts/micro-economie. Hennipman was al voor de oorlog verbonden aan de Faculteit en is in staat gebleken het gehele gebied van de micro-economie te blijven doceren. Na zijn aftreden bleek splitsing noodzakelijk in aparte specialismen. Er hebben zich toen een aantal onverkwikkelijke taferelen afgespeeld rond benoemingen en structuurkwesties. Bekende zaken zijn de omzetting (zonder sollicitatiecie) van het lectoraat wat Drs A. Pais toen bekleedde in een ordinair prijsstheorie. Verder de kwestie Dreesmann die als part-time docent op een full-time hoogleraarplaats kwam. De nu weer teruggekeerde Prof. De Jong (toen lector) zag zich gedwongen te vertrekken naar Nijenrode. Tegen deze "stoelendans in besloten kring" is toen fel geopperd van studentenzijde (mn. AktieGroep Ekono-

vervolg op pag. 9

men). Na de benoemingsaffaire Van den Doel (eind 1974) is de situatie aan de faculteit in rustiger vaarwater terecht gekomen en zijn ondemocratische congsi's doorbroken. Wel is hier en daar nog te zien dat logica in de vakkenstructuur opzij gedrukt is door persoonlijke belangenstrijd.

clusters

Ook nu is een ideale structuur niet gemakkelijk in te voeren. Voor de hand liggende clusters van vakken zijn (een ordinariaat in) economische orde incl. ECGV en TOM of Welvaartstheorie gecombineerd met Prijsstheorie. Verder de invoering van een lectoraat micro-economie voor de coördinatie van het pre-kandidaatsonderwijs. Marxistische economie moet als belangrijke economische stroming in ieder vak aan bod komen en niet specifiek gekoppeld - zoals wel voorgesteld in de cie - aan ECGV. De minst eenzijdige uitwerking van Marxistische economische theorie kan plaatsvinden door koppeling aan het lectoraat dat immers de gehele micro-economie bestrijkt.

condities

Ieder voorstel tot verbetering van de structuur is aan randvoorwaarden gebonden van huidige personeelsbezetting, voorkeuren van individuele docenten en vooral het aantal formatieplaatsen. In dit geval dus één, op ordinariaatsniveau.

Van studentenzijde zal voorop gesteld worden dat het onderwijs in propedeuse en kandidaats nu eens goed geregeld gaat worden. Hiertoe zal een lector micro-economie moeten worden aangesteld, waardoor aan de allerwege bestaande bezwaren tegen de huidige situatie kan worden tegemoet gekomen. Aan de te benoemen docent moet expliciet de eis worden gekoppeld dat hij het onderdeel Marxistische economische theorie weet te ontwikkelen en onder te brengen in het onderwijs in de pre-kandidaatsfase.

Door de coördinatie van het pre-kandidaatsonderwijs voorop te stellen, wordt het aantal andere mogelijke voorstellen direct verminderd, zoals een ordinariaat prijsstheorie. Er blijven echter nog genoeg mogelijkheden open om aan de resterende problemen tegemoet te komen. Ieder voorstel dat de goed werkende constructie van een lectoraat in de pre-kandidaatsfase negeert (verg. bedrijfseconomie en macro-economie), leidt echter tot bestending van de huidige problemen. Met dit punt zijn de belangen van het grootste aantal studenten gemeoid (alle propedeuse en alle kandidaatsstudenten), op het gebied van de herprogrammering moet juist in de pre-kandidaatsfase veel gebeuren (algemene inleiding en semesterblokken) en verder leven tal van bezwaren onder de betrokken docenten, ten aanzien van de huidige situatie. Daarom zal de hier voorgestelde oplossing van het coördinatieprobleem de toetssteen moeten zijn voor de goedkeuring van welke voorgestelde regeling dan ook door hogere organen als Faculteitsraad, Universiteitsraad en College van Bestuur

BENOEMINGEN

Dit jaar heeft Professor Dr. L. J. Zimmerman, gewoon hoogleraar in de economie van de minder ontwikkelde gebieden en directeur van het ISMOG, de leeftijd van 65 jaar bereikt. Naar aanleiding daarvan heeft de faculteitsraad een structuurcommissie benoemd. Deze structuurcommissie bestaat uit Professor W. Driehuis, "voorzitter", Dr. M. J. Ellman (economie van de centraal geleide volkshuishoudingen) Drs. D. D. van Geet (ISMOG), Professor Dr. W. F. Heinemeijer (Sociaal Geograaf), Prof. Dr. J. Kruijer (....), Professor Lambooy (Economische Geografie), D. Perthel (ISMOG), Professor de Veer (agrarische economie), J. Franssen en Manus van Diemen (studenten).

In de 50er jaren zijn de economen zich gaan interesseren voor de ontwikkelingslanden. Al snel hadden ze een theoretische oplossing voor de problematiek gevonden, er was een kapitaal schaarste. In het Harrod-Domar model werd de produktie groei verklaard

uit de relatie spaarquote en kapitaalcoefficient. Er was volgens Rosenstein Rodan een "big push" nodig voor een snelle inkomensgroei en na een beperkt aantal jaren zou dan de "take off into self sustained growth" (Rostow) volgen. Dus de ontwikkelingsproblematiek was opgelost en bleek dus een zuiver economisch probleem.

Voor de wetenschappelijke uitwerking van dit probleem verrezen overal ter wereld instituten voor de economische ontwikkeling van de minder ontwikkelde gebieden.

Het ISMOG ontstond in 1960-1961. De teleurstellende resultaten van het eerste ontwikkelingsdecennium gingen twijfels oproepen over de juistheid van deze theorie. Er ontstond een toenemende ongelijkheid in de inkomensverdeling en er werd een sterker accent gelegd op de politieke factoren (in de imperialisme theorieën en de daaruit voortvloeiende centrum periferie theorieën). Ook de sociologen en de cultureel antropologen gingen de eenzijdige economische benadering bekritisieren. Deze problematiek is, mede gezien de samenstelling van de commissie, uitgebreid aan de orde geweest.

vervolg op pag. 14

EN TOEN ZEI DIE ANDER:

Prof. Heertje geïnteresseerd in het baantje van Pais.

Adri Stam

MARX EN DE VROUWTJES

Mannen worden in het algemeen niet geacht in de huishouding te werken. Een treffend voorbeeld van deze gedachte geeft de Vancouver Sun in 1969, door in een voorpagina-artikel te vermelden, dat de gezondheid van mannen in Engeland bedreigd werd omdat zij teveel in de huishouding moesten werken.

Deze uitspraak haalt Margaret Benston aan in haar artikel, waarin zij probeert te bewijzen dat de tweederangsstatus van de vrouw in feite een economische grondslag heeft; vrouwen hebben als groep een zeer beperkte relatie tot de produktie-middelen en deze relatie verschilt van die van de mannen.

echt?

In de huidige maatschappij zijn er twee categorieën produkten die eenvoudige gebruikswaarde blijven en in kapitalistische zin geen waarde hebben: alles wat boeren voor eigen gebruik produceren en alles wat in het huishouden wordt gemaakt. In tegenstelling tot arbeid in de industriële sektor (de 'mannen-sektor') is de meeste huishoudelijke arbeid in het 'pre-markt'-stadium gebleven. Deze laatste arbeid is voorbehouden aan vrouwen en hij wordt gewoonlijk niet beschouwd als 'echte arbeid' omdat hij buiten de handel en de markt valt. Het komt wel voor dat vrouwen loonarbeid verrichten, maar die wordt dan meestal beschouwd als zijnde van tijdelijke aard (daarom bestaat er ook een groot vrouwelijk arbeidsreserveleger, dat 'aangeboord' wordt in tijden van economische vooruitgang, terwijl in tijden van crises werkende vrouwen plotsklaps 'gevaarlijke concurrenten' van de man worden en 'moreel verplicht' zijn om op te houden met werken, NdB).

bevrijding

Zoals Engels al heeft gezegd: 'De bevrijding van de vrouw wordt eerst mogelijk, zodra zij op grote, maatschappelijke schaal aan de produktie kan deelnemen' (blz. 10). Dus zodra algemeen geaksepteerd is dat vrouwen evenveel recht hebben op loonarbeid als mannen en niet min of meer automaties de rol van huisvrouw opgelegd krijgen (en aksepteren!). Zo'n maatschappelijke omschakeling zou een grote hoeveelheid problemen met zich meebrengen. Want als nu de vrouw buitenshuis gaat werken, dan komt het er meestal op neer dat zij twee dagtaken te vervullen heeft: haar (loon)arbeid en het huishouden. Hier ligt dus duidelijk een taak voor de overheid. Een tweede voorwaarde voor de bevrijding van de vrouw (bevrijding moet m.i. niet te strikt genomen worden, natuurlijk heeft iedere vrouw de keuze huisvrouw te zijn dan wel buitenshuis te gaan werken (net zoals de man die keuze moet kunnen hebben!)), het beroep huisvrouw is niet minderwaardig, NdB) is de omzetting van private huishoudelijke produktie in arbeid die verricht wordt in de openbare ekonomie. Bovendien is de huisvrouw ekonomies afhankelijk van haar echtgenoot en dergelijke, dus het betalen van een (minimum-)loon voor huishoudelijke arbeid zou de vrouw zelfstandiger en onafhankelijker doen worden. Dit vergt natuurlijk wel een drastiese herverdeling van onze maatschappelijke rijkdom.

prietpraat

Wally Seccombe is de tweede die zich in de discussie werpt. Hij zegt dat de in het gezin verrichte arbeid een wezenlijk bestanddeel is van het materiële produktieproces. De huishoudelijke arbeid kent in het kapitalisme een tweeledigheid: aan de ene kant staat deze arbeid niet in een direkte verhouding tot het kapitaal, produceert hij geen meerwaarde en wordt dus niet geregeerd door de waardewet; aan de andere kant scheidt hij wel waarde, omdat hij gedeeltelijk de waarde arbeidskracht scheidt die, als hij op de markt tegen arbeidsloon geruild wordt, de waarde realiseert die mede door de arbeid van de huisvrouw is geschapen.

Vorig jaar verscheen bij de SUN een werkuitgave met als titel "Politieke ekonomie van de huishoudelijke arbeid". Het boek bevat een aantal uit het engels vertaalde artikelen, waarin de huishoudelijke arbeid wordt geanalyseerd met als uitgangspunt de marxistische gedachtengang. De analyse beperkt zich tot gezinnen uit de arbeidersklasse. Getracht wordt de plaats en functie van huisvrouwen als huishoudelijke arbeidsters te bepalen om aldus een materiële grondslag aan te geven voor de onderdrukking van vrouwen. De artikelen hebben betrekking op een complex van vraagstukken zoals de aard van het huishoudelijk arbeidsproces, de reproductie van arbeidskracht, het waardescheppend karakter van arbeidskracht en loonarbeid voor huisvrouwen.

Seccombe ontwikkelt zijn gedachtengang in een aantal stappen: ten eerste, de arbeid van de huisvrouw is noodzakelijke arbeid, gegeven het feit dat de waren die met het loon worden gekocht op het moment van de koop nog niet voor konsumptie geschikt zijn. Ten tweede: de huisvrouw scheidt tijdens het proces van het omzetten van produkten in consummeerbare waren 'waarde omdat al die arbeid waarde voortbrengt die enig deel van een waar produceert, die op de markt tegen gelijke waarde met andere waren wordt geruild' (wat voor waarde moet ik aan een dergelijke waardeoordeel geven, lieve lezer, als u het nog snapt bent u meer waard dan ik, NdB). De rest van dit soort praat zal ik u maar besparen. Gaan we verder.

vervolg op pag. 11

arbeid

De arbeid die de arbeidskracht produceert en de arbeid die het arbeidsloon produceert, zijn twee geheel verschillende soorten arbeid. De huishoudelijke arbeid maakt alleen deel uit van de eerste soort. De marxisten hebben dikwijls deze kant van de produktie over het hoofd gezien, het aan het zicht onttrekken van de bijdrage van de huisvrouw aan het totale proces van de kapitalistische produktie, want hoewel deze arbeiders zich buiten het openbare, maatschappelijke gezichtsveld bevinden zijn ze toch onmisbaar voor de hele produktie. Ook Seccombe noemt de steeds ingewikkelder geworden technologie en een overeenkomstige vooruitgang in de algehele organisatie en deling van het arbeidsleger in de industriële sektor, terwijl een vergelijkbare ontwikkeling niet heeft plaatsgevonden in het huishouden. Er zijn zaken als mixers, afwasmachines en wat dies meer zij, maar de produktiviteit is relatief erg weinig gestegen. Tot slot van de discussie over de huishoudelijke arbeid in de kapitalistische maatschappij wordt door Boekraad en Van Wel nog een opmerking geplaatst over het huidige feminisme: 'De specifieke vormen van vrouwenonderdrukking zijn (...) niet rechtlijnig te herleiden tot het economische. Zij zijn hier niet rechtstreeks een uitdrukking van (...). De materiële grondslag vindt men in het totaal van de materiële praktijken waarin deze onderdrukking haar beslag vindt, juridiespolitieke, ideologische en economische praktijken. Het feminisme heeft veel strijdvormen ontwikkeld die zich konsentren op het nivo van de ideologie (...) Het gaat erom te analyseren hoe het bestaan van de huisvrouw bepaald wordt door de tegenspraken op al die nivo's'. (blz. 168).

tranen

Als u na dit artikel nog van plan bent deze lijvige werkuitgave aan te schaffen, raad ik u aan eerst de arbeidswaardetheorie van Marx weer eens grondig te bestuderen, want het is alles nogal zware kost. Ik heb mij met bloed, zweet en tranen er doorheen geworsteld, ik waarschuw maar even van tevoren. Tot slot mijn excuses voor de vreselijke titel die ik mijn recensie meende te moeten geven, maar als ik er "Politieke economie van de huishoudelijke arbeid" of iets dergelijke boven had gezet, vrees ik dat 99,99% van onze lezerskring snel de volgende bladzijde had opgeslagen, aangezien ik het donkerbruine vermoeden heb dat interesse in de problematiek van de (huis-)vrouwen niet geweldig groot is. Toch een onderwerp om je eens in te verdiepen, vind ik!

N.d.B.

Margaret Benson e.a.
Politieke economie van de huishoudelijke arbeid. Nijmegen 1977, Socialistische Uitgeverij Nijmegen. Prijs f 17,50.

rond/uit de raad ben sanders

Voor de faculteitsraad vergadering van 13 maart jl. stonden belangrijke punten op de agenda: de herprogrammering van de propedeuse, de doctoraalfase van de avondopleiding en de onderzoeksprogramma's van de vakgroepen. Ziekte van zowel de voorzitter als de secretaresse van de onderzoekscommissie noopte de raad ertoe de beraadslagingen over het laatste punt op te schorten tot een volgende vergadering.

Al eerder is in deze rubriek betoogd dat de belangrijkste door het herstructureringsrapport voorgestelde wijziging van de propedeuse is: instelling is van een Algemene Inleiding. Deze Algemene Inleiding zou in de periode tot de kerst verzorgd moeten worden, en moeten bestaan uit een integratie van de drie hoofdvakken, macro, micro en bedrijfseconomie. Met deze Algemene Inleiding zou een eind gemaakt moeten worden aan het fragmentarische karakter van de huidige propedeuse en zou meer aandacht besteed kunnen worden aan onderwerpen als "geschiedenis van het economisch denken". De Aktiegroep blijft van mening dat zo'n geïntegreerde Algemene Inleiding in het eerste trimester van de propedeuse, tegemoet komt aan een aantal bezwaren van de huidige propedeuse.

fasering

Toch heeft de Aktiegroep ermee ingestemd dat voor het komend studiejaar gestreefd zal worden naar een integratie van alleen de vakken macro en micro. Ervaringen uit het verleden hebben aangetoond dat de vakgroepen nauwelijks bereid zijn tot enige samenwerking bij het verzorgen van het onderwijs voor de propedeuse. Hoewel het herstructureringsrapport genoeg argumenten geeft voor zo'n samenwerking, zou er zoveel verzet ontstaan wanneer de drie vakgroepen tot een integratie worden gedwongen, dat er van een werkelijke integratie waarschijnlijk geen sprake zal zijn. Daarom heeft de Aktiegroep gekozen voor een gefaseerde invoering van een geïntegreerde Algemene Inleiding. Zeker nu deze gefaseerde invoering de steun van de faculteitsraad heeft is de kans groot dat we over twee jaar een Algemene Inleiding hebben zoals die bij de studenten is voorgesteld bij de discussie over de herprogrammering.

avondstudie

Sinds het begin van dit studiejaar worden voor het eerst doctoraalcolleges verzorgd voor de avondopleiding. Een van de belangrijkste voorwaarden om te voldoen aan de eis dat het nivo van de avond- en dagopleiding ook in de doctoraalfase aan elkaar gelijk moeten zijn, is dat de avondstudenten dezelfde keuzemogelijkheden geboden krijgen als dagstudenten. Van belang is daarbij

Ben Sanders, van de Aktiegroep Economen (AGE of Aktiegroep), is lid van het Dagelijks Bestuur van de Faculteit. Samen met de Heer Verburg en de Heer Koenders draagt hij zorg voor de bestuurlijke gang van zaken aan de Faculteit. Hij is te bereiken op kamer 2193, tel. 4289

dat er voor de colleges voldoende belangstelling is. De Commissie Avondopleiding heeft daarom gekozen voor het openstellen van de avondcolleges voor dagstudenten. De gevolgen daarvan zijn echter nog niet voldoende doordacht: zo bestaat de mogelijkheid dat men op deze manier de keuzemogelijkheden voor dagstudenten zou gaan beperken (wat ongetwijfeld zijn repercussies zal hebben voor het nivo van zowel dag- als avondstudie). Volgens de Aktiegroep kan aan deze problemen tegemoet worden gekomen door zowel voor avond als dagopleiding

te bepalen dat:

- wanneer minimaal 5 studenten zich opgeven voor een bepaald college is de betreffende vakgroep verplicht dat college te verzorgen.
- wanneer meer dan 30 (of 40) studenten zich opgeven voor een bepaald college dan is de betreffende vakgroep verplicht een zgn. parallelgroep in te stellen.

Op deze manier wordt op tweeërlei wijze de kwaliteit van het onderwijs gewaarborgd, enerzijds van het openhouden van een zo groot mogelijke keuzevrijheid, anderzijds door het tegengaan van onderwijsintensivering (zoveel mogelijk studenten in een college opstapelen). Over dit voorstel van de Aktiegroep is door de raad om advies van de Onderwijscommissie gevraagd. Het zal dus zowel in de raad als in deze rubriek terugkomen.

Voor wie het vergeten was! tot 28 april kun je schriftelijk je stem uitbrengen voor de verkiezingen van de student vertegenwoordigers in de faculteits- en universiteitsraad. Laat geen stem verloren gaan.

Ben Sanders

ALGEMENE INLEIDING

vernieuwing van de propedeuse

Het Herprogrammeringsrapport is over de algemene inleiding vrij duidelijk. In dit eerste trimester van de studie moet "de geschiedenis van het economisch denken tegen de achtergrond van concrete maatschappelijke ontwikkelingen" worden gedoceerd. Dit aangevuld met een inleiding over het "economisch probleem" en "methodologie". Het zal nog wel wat voeten in de aarde hebben eer aan deze voorwaarden is voldaan. Ten eerste is de kwaliteit en de opzet van de huidige propedeuse niet van dien aard dat daar zonder meer delen uit over te nemen zijn. Ten tweede zullen de vakgroepen micro en macro met één geïntegreerd programma moeten komen.

Nu is het niet zo dat geheel en al uit het niets een programma moet worden opgesteld. Het herprogrammeringsrapport is gebaseerd op een evaluatie van de huidige studie. Hierin zijn impliciet een aantal concrete suggesties voor een verbeterd programma vervat. Ook is er van de zijde van de staf (bv Ellman) de nodige inbreng geweest. De nota "Studieverbetering" van de Aktiegroep Economen van vorig jaar mei bevatte een serie concrete suggesties ter invulling van een algemene inleiding. Maar voor het opstellen van een uitgewerkt programma is meer nodig. De fakulteit heeft o.a. hiervoor een herprogrammeringsfunktionaris aangesteld, die deze uitvoering moet gaan begeleiden. Deze heeft een aantal voorstellen voorbereid. Hieruit vloeide als een van de belangrijkste dingen voort, dat onlangs door de fakulteitsraad de Commissie Algemene Inleiding werd ingesteld. Aan de vooravond van de oprichting van deze commissie produceerde de AGE een lijvige nota. Hierin wordt in detail een mogelijke uitwerking van de algemene inleiding gepresenteerd. Deze nota die voortgekomen is uit uitgebreide discussies onder studenten zal in de komende periode ongetwijfeld meerdere malen ter sprake komen.

Hoe denkt men vorm te geven aan het vereiste om een historische benadering te geven?

In de nota wordt gesteld dat er op wereldschaal qua intensiteit en duur nogal verschil is in de ontwikkelingsstadia per land. In een algemene inleiding zouden de algemene lijnen hieruit moeten worden gedoceerd, geïllustreerd met die van Nederland. De nota werkt dat uit in een aantal hoofdstukjes. De beginnen met de feodale economie. Deze wordt gekenmerkt door grootgrondbezit, lijfeigen-

schap en pacht. Het economisch leven wordt beheerst door een "onveranderlijke" hiërarchische structuur. Prijzen, de geldmarkt, en werktijden werden o.a. beheerst door ethische overwegingen. De nota vervolgt met een opzet voor de behandeling van de periode "opkomst handel". Door verbetering van de zeeschepen vindt verdere expansie van de handel en de steden plaats. De weg wordt vrijgemaakt voor de nationale staten, en de opkomst van het handelskolonialisme. De volgende fase betreft het "vroeg kapitalisme". Loonarbeid wordt kenmerkend voor de economie. Economische krachten eisen volledige vrijheid. Het productieproces wordt technisch verbeterd (mechanisatie, arbeidsverdeling). Het handelskolonialisme maakt plaats voor imperialisme; handelskapitaal wordt industriekapitaal. Voor de laatste fase, het "ontplooid kapitalisme" wordt de volgende structuur voorgesteld. De wetenschap wordt meer systematisch in het productieproces toegepast. Er vindt schaalvergroting en konsentratie plaats. De invloed van de staat neemt toe.

In de vorige Rostra schreef Coen Teulings al hoe het ervoor staat met de herprogrammering van de propedeuse. Komend cursusjaar zal met een propedeuse "nieuwe stijl" begonnen worden. De kritiek m.b.t. de propedeuse zal dan hopenlijk voor een groot deel kunnen worden weggenomen. Alhoewel Pais de invoering van de herprogrammering wettelijk één jaar heeft uitgesteld, heeft de fakulteit o.a. op aandrang van de herprogrammeringsfunktionaris (zie artikel in dit nummer van H. Oostendorp) besloten met de verbetering van de propedeuse niet te wachten. Als uitgangspunt voor deze verbetering dient natuurlijk het herprogrammeringsrapport. Hieraan ontleenden we de volgende passages: "Het eerste studiejaar is gewijd aan een introductie in de studie en aan een algemene inleiding. De algemene inleiding geeft een globaal overzicht van de geschiedenis van het economisch denken tegen de achtergrond van concrete maatschappelijke ontwikkelingen (zoals de industriële revolutie, het kolonialisme, de crisis van de dertiger jaren enz.). Voorts wordt er een inleiding gegeven over het 'economisch probleem' en wordt enige aandacht besteed aan methodologische vraagstukken". "De propedeutische studie dient een representatieve introductie te vormen tot de gekozen studierichting".

Voor de algemene inleiding, die het eerste trimester van de propedeuse omvat, heeft de Aktiegroep Economen een gedetailleerd voorstel voor de richting van uitwerking gepresenteerd. Dit voorstel, zo heeft men blijkbaar gemeend, zal voor de betrokken docenten een aardige steun kunnen zijn bij de definitieve opstelling van het programma. Hopelijk wordt dit ook als zodanig opgevat als in de diverse vakgroepen en commissies beslissingen genomen gaan worden over het programma van de algemene inleiding.

Om de discussie over deze zaak voor meer mensen toegankelijk te maken publiceren we hierbij een overzicht van het Aktiegroepvoorstel.

Deze algemene inleiding in de economische geschiedenis, aangevuld met twee hoofdstukjes over socialistische landen en "derdewereld-landen", zou de basis moeten vormen voor een algemene inleiding in de geschiedenis van de economie.

Hoe denkt men vorm te geven aan het vereiste om de geschiedenis van het economisch denken te behandelen en diverse economische theorieën met elkaar te confronteren?

Economische scholen moeten, aldus de nota, gezien worden tegen

vervolg op pag. 13

de achtergrond van de specifieke historische omstandigheden. Dit om te laten zien hoe maatschappelijke ontwikkelingen het uitgangspunt zijn bij economische analyses en hoe deze zelf de realiteit weer beïnvloeden. De probleemstelling en de methode komen per school aan de orde. In de nota wordt op diverse punten gewezen welke de relevante vooronderstellingen zijn die in een algemene inleiding aan de orde zouden moeten kunnen komen. Op deze manier wordt ook de mogelijkheid geboden de diverse economische scholen met elkaar te konfronteren.

konfrontatie

De opkomst van de Mercantilisten is parallel aan de handelontplooiing. Zij verlangden enerzijds vermindering van de strakke regulering uit de middeleeuwen voor verdere handelontplooiing. Anderzijds stonden ze overheidsinsingrijpen voor ter bescherming van de handel tegen buitenlandse concurrentie.

De Physiokraten waren de eerste school die de onderlinge samenhang van het economische proces in z'n geheel analyseerde. Zij verdedigden de landbouw en de grootgrondbezitters tegenover handel en industrie. Voor de ontwikkeling van het economisch denken is het vooral belangrijk dat voor Quesnay, de belangrijkste vertegenwoordiger van deze school, de klasseanalyse de basis vormt voor de verklaring om de verdeling van het produkt.

In de nota wordt voorgesteld de klassieken te behandelen, in het verlengde van de Physiokratische traditie. Ook hier wordt de verdeling van het maatschappelijk produkt beschouwd vanuit de klassetegengstellingen in de maatschappij. Het loonnivo wordt hier gesteld op het bestaansminimum. De klassieken zoeken naar een konstante waardemaatstaf om de

aanzet gegeven om dit in de algemene inleiding te verbeteren. Marx gebruikt hetzelfde begrip: penapparaat als Ricardo. Hij stelt zich echter tot doel de ontwikkelingswetten van het kapitalisme te ontdekken. Het kapitalisme kenmerkt zich juist door onevenwichtigheden en belangentegengstellingen. Hieruit wordt de konjunktuurcyclus verklaard. Ook wordt hiermee aangegeven dat het loonnivo geen gegeven is, maar afhankelijk van de sociale verhoudingen. Ook de Neo-klassieke school wordt geplaatst in z'n maatschappelijke context. Deze school vormt een opmerkelijke breuk met de klassieken. Hiervoor worden een aantal redenen gegeven. Eén daarvan is dat de klassieke theorie vanwege haar aandacht voor de klassetegengstelling als bedreiging werd ervaren voor de gevestigde orde (J. Robinson). Gesteld wordt dat de cruciale hypothese van de neo-klassieken bestaat uit de veronderstelling dat de vraagfuncties onafhankelijk zijn van de voor de produktiefactoren betaalde prijzen.

Keynes heeft hierop zijn kritiek uitgeoefend. De rol van de overheid wordt echter niet alleen door Keynes benadrukt. Onafhankelijk hiervan kwam ook Kalecki hierop, uitgaande van het reproductieschema van Marx.

aktualiteit

De maatschappelijke relevantie en aktualiteit komen dus in een opzet zoals hierboven wordt voorgesteld aan de orde. Alhoewel t.a.v. de aktualiteit nog wel het e.e.a. ontbreekt. Er zijn minstens twee mogelijkheden om dit op te lossen. Eén ervan waarover gesproken wordt, is om de algemene inleiding te starten met 3 weken 'case-study' van bijvoorbeeld de textiel- en confectieindustrie. Om van hieruit de aktualiteit van de economische geschiedenis en de geschiedenis van het economisch denken duidelijk te maken. Een andere mogelijkheid is de geschetste

Het voorstel van de AGE komt er op neer om in een polemische vorm de mikro-aspekten in de geschiedenis van de economie te behandelen. Dit aan de hand van de ontwikkeling van het produktiviteitsbegrip: beginnend met de physiokraten (grond) via de klassieken (arbeidswaardetheorie, en Marx (arbeidswaarde en meerwaarde-theorie) en eindigend bij de neo-klassieken (marginalistische analyse). Drie hoofdstukken worden nader uitgewerkt.

1. De arbeidswaardeleer van Marx.

Deze vertoont veel overeenkomst met de behandeling van Marx zoals dat in Exacte Economie van Thoben plaats vindt. Een aantal bezwaren zoals die echter tegen deze behandeling in de eerdere nota studieverbeteringen zijn opgeworpen worden in het huidige voorstel weggelaten. Bovendien is voorgesteld een aantal veel gehoorde voors tegens over de arbeidswaarde-theorie in het programma op te nemen.

argumenten

Argumenten voor zijn:

- de allokatie is afhankelijk van de inkomensverdeling, deze is de resultante van de produktieverhoudingen. Vraag- en aanbodverhoudingen worden dus bepaald door de produktieverhoudingen.
  - als waardemaatstaf voor kapitaal (de Cambridge-controverse)
  - als verklaring voor de winst.
- Argumenten tegen zijn:
- homogene arbeid is een onbruikbare abstraktie
  - zij geeft een statische en niet uitgewerkte prijstheorie (O. Lange).
  - als prijstheorie is er niets op tegen, maar is zij niet fundamenteel tegengesteld aan de orthodoxe prijstheorie (J. Robinson).

Door op deze manier de discussie over de vooronderstellingen in het programma op te nemen zal de studie zowel levendiger als in kwaliteit toenemen.

2. Neo-klassieken

Hier wordt voorgesteld een verbale bespreking van de neo-klassieke theorie in het programma op te nemen. Aan de orde kan dan komen dat deze school als uitgangspunt

DENKTENK

verdeling van het produkt vast te stellen. Zoals bekend is dit de arbeid (Ricardo's "korenmodel"). Voorgesteld wordt Marx apart te behandelen. Al eerder was in de nota studieverbeteringen aangegeven hoe vaak deze econoom te kort wordt gedaan door hem of niet of niet juist te behandelen. In een korte schets wordt een

aanpak verder door te trekken naar de dag van vandaag. Dat kan door aandacht te besteden aan werkloosheid, internationale concurrentie, de neo-klassieke synthese en de monetaristen.

Hoe wordt in het voorlopige voorstel van de AGE vorm gegeven aan het behandelen van "het economisch probleem" (ofwel: het kenobjekt).

de schaarste neemt. Het evenwichtsbegrip staat centraal. De vraag naar produktiefactoren is een afgeleide vraag, namelijk uit de vraag naar consumptiegoederen. De inkomensverdeling is hier dus een onderdeel van de prijstheorie.

De uitwerking van de prijs- en allokatie-bepaling van de produktiefactoren is de grens-produktiviteitstheorie. Het polemische karakter in dit hoofdstuk komt tot uitdrukking in de volgende vragen:

- Is de aggregatie van kapitaal in de produktiefunctie geoorloofd?
- Bestaat de mogelijkheid van substitutie van fysieke produktiefactoren?
- Bestaat er een marginaal produkt van kapitaal en is dat vast te stellen?
- Kapitaal als geld en als fysieke eenheid en de verwarring hierover bij de neo-klassieken.
- Wat is de rol van de produktiekosten als de prijzen bepaald worden door vraag- en aanbodfuncties en technische factoren.
- Overige veronderstellingen zoals het evenwichtsbegrip, het statische karakter en de stelling dat de theorie tijdloos zou zijn.

3. De andere prijstheorieën.

Hier wordt genoemd het mark-up mechanisme (opslag op produktiekosten). Verwezen wordt naar het basisonderscheid in goederen van Robinson & Kalecki (goederen met op korte termijn konstant aanbod en goederen met een variabel aanbod).

methodologie

Hoe wordt in de nota vorm gegeven aan de eis uit het herprogrammeringsrapport om aandacht te besteden aan methodologische vraagstukken?

In het voorstel worden twee methoden die gebruikt worden in de economische wetenschap, naast elkaar gezet. De dominerende is de positieve ekonomie. Hierin moeten hypothesen empirisch toetsbaar zijn. De onderscheiden worden zijns-oordelen en waarderingsoordelen. Deze laatste dienen achterwege te blijven om waarde-vrijheid en objectieve wetenschapsbeoefening te waarborgen. Deze waarde-vrijheid wordt ter discussie gesteld aan de hand van de 3 functies die J. Robinson onderscheidt aan de economische wetenschap. Een analytische funktie; een ekonomisch politieke funktie (beleidsaspecten); een legitimerende funktie (wordt de winst in de neo-klassieke theorie verklaard of goedgepraat?

De nota geeft een aantal karakteriserende uitspraken van enkele ekonomen over de waarde-vrijheid. Opname van deze visies in 't programma zou de discussie over de methode van de ekonomische wetenschap zeker verduidelijken. De tweede behandelde methode is die van Marx. Hierbij vormt de specifieke historische situatie het uitgangspunt. Marx maakt gebruik van de methode van afnemen-de abstraktie. Dit echter samen-gaand met het illustreren van z'n theorie met praktijkvoorbeelden. Essentieel in de methode is de

spanningsverhouding; die er ligt tussen produktiekrachten en produktieverhoudingen. De klassenstrijd is bij de produktieverhoudingen het belangrijkste element. De studie over hoe de ontwikkeling van de produktiekrachten van invloed is op de klassenstrijd en dus op de eigendomsverhoudingen is het historisch materialisme.

beoordeling

In de nota van de AGE ontbreken nog een aantal aspecten waar in een eerder stadium al sprake van was deze op te nemen in een algemene inleiding. Genoemd is de aktualiteit. Hierbij valt te denken aan werkloosheid, internationale verhoudingen, groei, een open ekonomie e.d. Daarnaast was er inder-tijd sprake van dat er in een algemene inleiding ook ruimte moet zijn voor een korte schets van de interne en externe organisatie van het nederlandse bedrijfsleven. Maar dit maakt een verdere integratie met de vakgroep bedrijfs-ekonomie (externe) nodig. Ook een korte beschrijving van de ekonomische besturing van Nederland en de E.E.G. zouden aan de orde moeten komen. Tot slot zij nog vermeld de studievaardigheid; deze zou ook een plaats krijgen in het eerste trimester van de propedeuse. Maar ondanks dat het voorstel

van de Aktie Groep Ekonomen deze thema's niet noemt, is het een eerste uitgewerkt voorstel wat serieus m.b.t. de hoofdzaken voor een algemene inleiding op konsekwente manier de doelstellingen van het herprogrammeringsrapport uitwerkt. Ook sluit het voorstel aan op de reacties van Thoben (macro) en Ellman (micro) op de nota studieverbeteringen van vorig jaar. Vooral de opmerkingen van Ellman over de status van de neo-klassieke theorie in zijn reaktie aan de Aktiegroep zijn in dit voorstel ter harte genomen.

Het is te hopen dat er genoeg flexibiliteit zal worden gevonden als het er straks op aan komt de literatuur en syllabi te vinden die gebruikt moeten gaan worden bij de algemene inleiding.

pDv

literatuur

- 1) Herstruktureringrapport van de Faculteit der Economische Wetenschappen, jan. 1977.
- 2) Nota Studieverbetering van de AGE, mei 1977 en de discussies van de vakgroepen met de AGE hierover, in de bijlage bij de 2e druk, november 1977,
- 3) Nota "Uitwerking Algemene Inleiding" van de studiehoudsgroep van de AGE, januari 1978.
- 4) Rostra 60, april '78, blz.12: Herprogrammering Propedeuse, Coen Teulings.
- 5) An Introduction to Modern Economics, Joan Robinson & John Eatwell.

vervolg van pag. 9

In principe zal de structuur commissie zoals het zich laat aanzien, ervan uit gaan dat de leerstoel ekonomie van de minder ontwikkelde gebieden, mogelijk onder een andere naam, gekontinueerd zal blijven.

Een van de redenen hiervoor is de belangrijke plaats die het vak in het onderwijspakket van de ekonomische fakulteit inneemt.

Anders ligt het met het onderzoek. Binnen Amsterdam zijn er meerdere instellingen die zich met de ontwikkelingsproblematiek bezig houden, zoals de U.v.A., de VU, het KIT en het CEDLA.

Binnen de universiteit zijn er ook al meerdere instituten die zich met deze problematiek bezig houden. Het zou voor de efficiëntie en de multi disciplinaire aanpak beter zijn dat tenminste binnen de universiteit het onderzoek gebundeld zou worden. Binnen de structuurcommissie wordt gewerkt aan aanbevelingen om tot zo'n bundeling te komen, en het oprichten van een instituut waarin dit onderzoek kan worden ondergebracht en waar mogelijk een afstudeerrichting ontwikkelingskunde gaat komen.

Manus van Diemen

WERK KREATIE

In de serie "WERK" hebben we nu een gesprek met Gerhard Kirchner van de Bond van Wetenschappelijke Arbeiders.

Vroeger lag het probleem in de relatie tussen onderwijs en werkgelegenheid duidelijk anders. Illustratief hiervoor is dat er tussen 1950 en 1970 een toename van het aantal schoolgaande 16-jarige jongens heeft plaats gevonden van 33 % naar 87 %, deze ontwikkeling zet zich nog door. Doortrekken van deze lijn zou betekenen, dat in 1984 alle 18-jarige jongens een schoolopleiding volgen en in 2000 ook alle 18-jarige meisjes. Perspectief: steeds meer deelnemers aan het onderwijs.

frikatie

Eén van de factoren, waardoor het onderwijs in de 60'er jaren is open gebroken, is dat de vraag groter was dan het aanbod van arbeiders. Er moest toen van alles gedaan worden om mensen naar de banen toe te trekken. De nadruk lag daarbij op de aanbodkant van banen - hogere lonen. Toen in de 70'er de frikatie-werkloosheid een steeds structureler karakter begon te krijgen, werd de oplossing in de eerste plaats gezocht in loonmatiging.

In analyses van werkgeverszijde werd nogal gemakkelijk gesteld, dat de diepte-investering het gevolg waren van de hoge loonkosten - noodzaak om op arbeid te besparen.

Ekonomisten in B.W.A.-verband hebben op overtuigende wijze kunnen aantonen, dat de diepte-investering juist een sterke stijging van de loonkosten ten gevolge hebben gehad. De gigantische technische ontwikkeling maakte het mogelijk, en ook noodzakelijk vanuit concurrentieoverwegingen dat nieuwe, betere produktielijnen geopend konden worden. Kenmerkend is dat deze ontwikkeling schoksgewijs verloopt, en dat op een bepaald moment ontzettend snel de produktielijn bezet moet worden met arbeid. Belangrijk aspect hiervan is, dat hoewel er een deel van de vraag extra gekwalificeerde arbeid betreft, het grootste deel veel sterker dan daarvoor bestaat uit routinematige arbeid. Hierin zit een sterke deskwalifikatietendens. (25 % van de L.T.S.-ers komen op dit moment op banen van ongeschoolden terecht.)

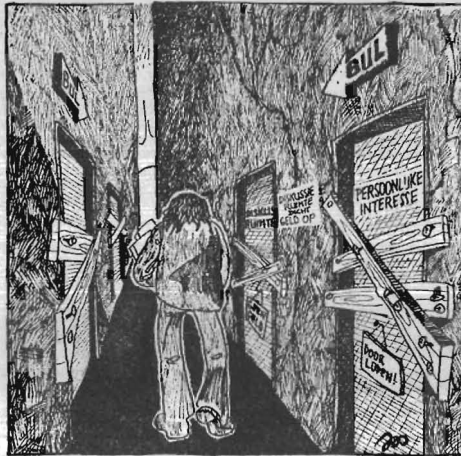
Eén van de belangrijkste instrumenten om deze banen te vullen was lonen verhogen. Dit gebeurde m.n. in de zwaardere sectoren, die zodoende de loonontwikkeling in de andere sectoren sterk meetrokken, vaak los van enige produktiviteitstoename. Achteraf blijkt dat loonmatiging als zodanig niet het gewenste effect heeft gehad, - geen nieuwe werkgelegenheid. Het neerwaartse

bestedings-effect heeft overheerst - lagere lonen - minder bestedingen - onderbezetting - minder investeringen - enz. Ook stimulering van de exportsector heeft niet voldoende opgeleverd. Betalingsbalanstekorten versterken de neiging om op de binnenlandse markt te kopen (V.S.). Landen met betalingsbalansoverschotten remmen de import af om te voorkomen dat de inflatie aangewakkerd wordt. Alternatief is dan de stimulering van de binnenlandse vraag d.m.v. belasting- en premieverlaging. Maar het probleem voor de overheid is dan dat wil zij het overheidspakket wil handhaven, zij moet gaan lenen op de kapitaalmarkt. Dit heeft tot gevolg, dat er weer minder beschikbaar is voor particuliere investeringen. De economische problemen worden op deze manier niet opgelost, maar leiden verder tot allerlei crisisverschijnselen.

schoksgewijs

De planningsovereenkomsten moeten het kader aangeven van de investeringen, het gebruik van sturings- en beheersinstrumenten.

Een belangrijk sociaal aspect is het afsluiten van Arbeidsplaatsovereenkomsten. Daar kleven natuurlijk wel een aantal "maar'en" aanvast, beperking van de mobiliteit van kapitaal en arbeid tussen bedrijfstakken, Maar nogmaals A.P.O.'s vormen in deze driedeling een belangrijk onderdeel.

Probleem is nu dat juist door de schoksgewijze technische en economische ontwikkeling, grote groepen mensen steeds weer bedreigd worden met verlies van hun arbeidsplaats, en dat van het onderwijs verwacht wordt dat zij haar aanbod naar aantal en kwalifikatie aanpast aan de vraagverandering op de arbeidsmarkt. Onderwijsmogelijkheden worden zo te zeer afhankelijk gesteld van de arbeidsmarktsituatie. In de Visie van de B.W.A. moeten onderwijsinstellingen veel méér zijn dan waar beroepsbe-

B.W.A. (Bond van Wetenschappelijke Arbeiders)
Een organisatie, opgericht in de 60'er jaren als komponent van de demokratiseringsbeweging aan de universiteiten. Samen met het V.W.B. (Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers) geven zij een blad uit, getiteld "Wetenschap en Samenleving". Verschijnt 10X per jaar en is te bestellen op adres:
Ruysdaelstraat 26 hs.
1071 XD Amsterdam.

oefenaren opgeleid worden. Onder de huidige economische verhoudingen, waarin de ondernemingswijze produktie centraal staat dienen de verhoudingen in het onderwijs min of meer een afspiegeling te zijn van de vraag op de arbeidsmarkt. Maar je kunt je voorstellen dat onder andere zeggenschapsverhoudingen van de werknemer b.v. de machinebankwerker, ook anders dan de specifieke beroepsgerichte kwaliteiten worden verlangd, die te maken hebben met het hele bedrijfsgebeuren. Heel concreet, dat zo'n machinebankwerker in staat is te functioneren in werkoverleg; weet wat vakbonden kunnen doen, en in staat is om kritiek vanuit de buurt mee te nemen in de beïnvloeding van het bedrijfsgebeuren. De B.W.A. en talloze andere organisaties staan daarom in het streven naar een andere produktieorganisatie een meer maatschappelijk georiënteerd onderwijs voor. Dit wordt ook tot uitdrukking gebracht in rapporten, plannen, werkgroepen en initiatieven zoals: de Wetenschapswinkel, waarbij onderwijs en maatschappij in directe relatie tot elkaar centraal staan. De huidige bedrijfsvoering is daar nog niet rijp voor, en daarom zullen we er nog hard voor moeten knokken voor er sprake is van vermaatschappelijking van de produktieverhoudingen. Toch zijn er wel degelijk ontwikkelingen aan de gang, waarvan leidende Amsterdamse economen menen dat ze wel moeten leiden tot toenemende maatschappelijke invloed op het investerings- en produktie gedrag, nml. de steeds omvangrijkere arbeidssteun.

maatschappelijk

Juist de schoksgewijze ontwikkeling mondt uit in crises, welke in ieder geval tot de 50'er jaren hun oplossing vonden in oorlogen.

Oplossingen zoals B.W.A.-ekonomen deze zien moeten gezocht worden in het afsluiten van:
1.- Investeringsovereenkomsten.
2.- Planningsovereenkomsten.
3.- Arbeidsplaatsen overeenkomsten.

Bij punt 1 denken we dan verder dan in Lubbers nota "Selektieve Groei". Wij zouden een bewuste sektor structuurpolitiek willen ontwikkelen; het vergroten van de mogelijkheden om maatschappelijke medezeggenschap in de investeringen te realiseren. Daarbij denken wij niet alleen aan werkgevers en

werknemers,, maar ook aan de overheid en de konsumenten. Een logische stap wanneer je je realiseert hoeveel steun de overheid aan het bedrijfsleven verleent en welke bijdrage de werknemers leveren.

korte termijn

Uiteindelijk moeten we zover komen, dat bij het doen van investeringen niet primair en puur als eerste criterium het rendement geldt, maar dat als belangrijkste criterium de behoeften onder de bevolking gelden. Dat natuurlijk niet wil zeggen dat verliesgevende produktie dan geen probleem meer zou zijn.

Praktische voorbeelden van onderwijssituaties waarin geëxperimenteerd wordt met meer maatschappelijk gericht onderwijs is het "Groene School"-project. Zij konden iets doen aan kwalitatieve verbetering van het onderwijs.

Wij willen zeker niet idealiseren, maar talrijke voorbeelden, (Tvindt-Denemarken, Groene School, Open school) bevestigen dat het anders kan.

De universiteit van Oldenburg (W.-Duitsland) is ook zo'n voorbeeld waarbij een sterke integratie met de omgeving en op de omgeving gericht onderwijs heeft plaats gevonden.

Wij zouden graag zien dat de onderwijsexperimenten gekoppeld zouden worden aan nieuwe produktievormen, zoals produktiecoöperaties.

We moeten voorkomen, dat door een gescheiden ontwikkeling van onderwijs en produktie-organisatie er een moeilijk te overbruggen verschil gaat ontstaan.

In de huidige economische ontwikkeling zijn voorstellen t.a.v. de V.A.D.; de W.I.R.; de S.I.R.; de grondpolitiek; arbeidstijdverkorting; medezeggenschap heel belangrijk. Belangrijkste probleem is echter dat in het politieke proces er vaak weinig meer overblijft van de oorspronkelijke intentie van deze voorstellen.

De vakbeweging had aanvankelijk voor ogen om de gelden in het V.A.D.-fonds te bestemmen voor een voor alle werknemers geldende pensioenregeling. De huidige bewindslieden op economische zaken daarentegen gaan veel meer uit van de V.A.D. als financieringsbron van experimenten op het gebied van arbeidstijdverkorting, vijf-ploegendiensten en medezeggenschap. Dezelfde veranderingen, vaak heel onlogisch zie in het politieke proces rond de voorstellen in het kader van de grondpolitieke voorstellen.

De B.W.A.-strategie in deze is dat we moeten streven naar een stap-voor-stap-hervorming, net zoals F.H.V. trouwens, waar we in dit verband in verschillende werkgroepen mee samen werken.

Anderzijds zijn er ook binnen de B.W.A. geluiden die stellen dat het fout gaat in de huidige produktiestructuur en een afwijzing van de ondernemingsge-

wijze produktie het begin zou moeten vormen voor het uitstipelen van een strategie om te komen tot andere produktieverhoudingen.

Voor ons zijn beide opvattingen wezenlijk met elkaar verbonden.

Wanneer we met deskundigen, werkzaam op dit terrein, van gedachten wisselen, dan valt ons op dat er zo'n gebrek aan informatie bestaat. Ik denk, dat men zich vaak niet realiseert hoeveel het op zou leveren wanneer men meer zou investeren in het verzamelen van informatie en het in kaart brengen van bijv.; regionale verschillen, sektor-structuurverschillen e.d.

Tot voor kort is men eigenlijk alleen bezig geweest met het onderzoek naar aanbod van werk. Nu is men zover dat men ook bezig gaat met de vraag van de arbeidsmarkt, wat tot uiting komt in onderzoek naar ontwikkelingsdynamiek van de funktiestructuur van bedrijven:

- werkgelegenheid in relatie tot personeelsbeleid,
- mobiliteit van bedrijven,
- kwaliteit van arbeid.

Waar dit volgens de B.W.A. uiteindelijk toe moet leiden is het ontwikkelen van prognoses op basis van modellen. Een van de bekende voorhande en bruikbare modellen is het Markov-model, waarin niet zonder meer lijnen uit het verleden in de prognoses worden doorgetrokken.

verschuiving

Verschuivingen in de beroepenverdeling zijn nauwelijks voorspelbaar. Dat geldt m.n. voor degenen die hoger beroeps onderwijs hebben gevolgd en de academici. Een goed voorbeeld is de volkomen onverwachte verschuiving van psycho-diagnostiek naar psychotherapie. Een ander belangrijk fenomeen is de funktiespecialisatie. Daarbij gebeurt het steeds vaker dat verschillende disciplines vanuit hun specialisaties elkaar in dezelfde beroepsfunctie tegen komen.

De ene psycholoog is dan niet meer de konkurent van de andere, nee, de arbeidspsycholoog moet dan op de arbeidsmarkt concurreren met de bedrijfspsycholoog. De verschillende professies komen in de buurt van elkaar.

Een ander opmerkelijk aspect is dat van een groepsekonom waaraan werd gevraagd of zij hun studie voor hun funktie nodig hadden. 60% Antwoorde dat dat niet het geval was. Nu is dat wel een uitspraak die je kritisch moet beschouwen, want tenslotte heeft zo'n eko-

noom door zijn studie ook zoveel algemene kennis verworven, dat hij een entree had voor de desbetreffende baan. Ook een belangrijke konstatering is dat ekonomen gemiddeld ieder 2,5 jaar van baan veranderen.

En waarschijnlijk gelden min of meer vergelijkbare cijfers voor andere academische categorieën. Enerzijds vindt er natuurlijk diploma-inflatie plaats, bijv. een academici, die gezien het tekort aan banen in zijn richting genoegen moet nemen met een funktie op lager nivo. Anderzijds blijkt ook dat veel hoger beroepsopleiden op funktie, oorspronkelijk alleen voor academici, terecht komen, waar ze heel goed blijken te functioneren.

Het lijkt me dan ook heel interessant en belangrijk voor een gericht arbeidsmarktbeleid om te weten in welke mate en welke richting er verschuivingen in de relatie opleiding en funktie-uitoefening hebben plaats gevonden.

In de werkloosheidsontwikkeling tussen academici en andere beroepsgroepen zit een belangrijk verschil. Terwijl de totale werkloosheid langzamerhand op een stabiel nivo komt, blijft de werkloosheid onder academici gestaag toenemen en wel met gemiddeld 20% per jaar.

Die 20% is dan een verradelijk cijfer, want andragogen, pedagogen en andragologen is er zelfs sprake van een toename van 125% per jaar.

Bij ekonomen is het werkloosheidscijfer aan het stabiliseren. De cijfers van dec. 1977 verschaffen wat dat betreft een aardig inzicht.

December 1977:

57% van het aantal werkloze ekonomen is binnen een half jaar aan de slag;

14% is dan binnen het volgend half jaar weg;

29% is langer dan een jaar werkloos;

11% hiervan is langer dan 2 jaar werkloos t.o. 6,5% voor alle academici.

De laatste groep kun vrijwel afschrijven, die komen niet meer aan de slag.

De statistieke leveren wat dat betreft meer cijfer op. Van de totaal 237 werkloze ekonomen (dec.'77) bleken er 80% algemeen ekonom te zijn. Opmerkelijk is dat je dat ook bij andere beroepen ziet, zoals psychologen. En dat terwijl we als B.W.A. juist in het kader van de hele onderwijsvernieuwing pleiten voor een meer algemene basisopleiding, zodat daarna nog allerlei beroepskeuzes mogelijk zijn.

onderzoek

Dit geeft aan dat er nogal wat verschillen zijn in de arbeidsmarktsituatie van hoger geschoolden.

Wanneer we al deze cijfers beschouwen is gemakkelijk in te zien, dat er nog heel wat onderzoek ontbreekt op grond, waarvan gefundeerdere uitspraken gedaan kunnen worden.

behoefte

De B.W.A. bepleit de noodzaak om interdisciplinair arbeidsmarktonderzoek te verrichten. Als je de ontwikkeling van de arbeidsmarkt beschouwt zie je dat er in de loop der tijd veel functies zijn verdwenen, en nieuwe opgekomen. Als je de ontwikkeling vanuit de wetenschap bekijkt, zie je dat deze mensen in totaal andere functies terecht zijn gekomen, dan waarvoor ze opgeleid zijn. Mede op grond hiervan bepleit de B.W.A. dan ook voor een veel gerichter probleemonderzoek en een interdisciplinaire aanpak.

De konstatering o.g.v. werkloosheidscijfers, er zijn teveel psychologen, ekonomen is onjuist. Ook aan de aanbodkant van functies zou men zich meer moeten realiseren dat lang niet altijd zo'n gespecialiseerd iemand voor een bepaalde functie nodig is.

Wanneer je nog verder gaat in de visie op een ideale arbeidsdeling zou je je kunnen voorstellen dat bijv. een psycholoog delens als straatveger werkt, een buurt-huiswerker klusjes opknapt bij mensen in de buurt of een tuinder voor de klas komt vertellen waar hij mee bezig is. Kennis vergaren zou dan ook voor iedereen mogelijk zijn en niet afhankelijk gesteld mogen worden van de situatie op de arbeidsmarkt. Allemaal vragen, die opkomen wanneer je je afvraagt in welke richting de samenleving zich idealiter zou moeten ontwikkelen. Dit is dan weliswaar moeilijk direct en in concreto te realiseren, toch zou dit moeten meespelen in het ontwikkelen van beleid op de verschillende terreinen.

Wij zijn van mening dat er, in tegenstelling tot andere uitspraken, een enorme maatschappelijke behoefte aan hoger geschoolden is, waarin niet wordt voorzien daar het geen kapitaalcrachtige vraag is. En daarmee bedoel ik de vraag naar konta-expertise vanuit buurtgroepen, milieugroepen, vakbonden, kleine middenstanders. Allemaal groepen die niet kapitaalcrachtig genoeg zijn om onderzoek te kunnen bekostigen. De opzet van de wetenschapswinkels en I.M.G.O.'s (Instituut voor Maatschappelijk Gericht Onderzoek - zie Rostra juni '77) verbonden met de universiteiten moeten een begin vormen in deze keten.

signaleren

Dit betekent dus vraagsignalering, met de behoefte van de bevolking als centraal uitgangspunt

voor een beleid om werkgelegenheid te garanderen. De democratiseringstendens zou daardoor ook versterkt kunnen worden. Het betekent ook dat de kennisopbouw en-ontwikkeling aan de universiteiten veel meer gebaseerd gaat worden op de maatschappelijke behoefte. Dit moet tevens de intern-wetenschappelijke discussie over de functie van de wetenschap in de samenleving stimuleren.

Zo kunnen we nog uren doorgaan. Ook binnen de B.W.A. is men er nog lang niet uit, wel is men daar druk doende een visie op het arbeidsmarktgebeuren te ontwikkelen. Daarom is men van plan om in mei 1978 een studiedag op de Universiteit van Amsterdam te organiseren. Meer informatie daarover in de komende Folio Civitatis. Het laatste artikel in de serie "Werk", zal in de laatste Rostra van dit studiejaar verschijnen.

Kdb.

Plaatsingsbureau

Gesprek met Dhr. Muller van het plaatsingsburo voor afgestudeerden aan de economische faculteit.

De achtereenvolgende jaarverslagen van het plaatsingsburo melden als effect op de teruglopende economische ontwikkeling toenemende plaatsingsproblemen voor ekonomen. Het aantal vragers om ekonomen loopt terug in 1975/1976 met ongeveer 15%; ook het aantal plaatsingen loopt vanaf 1968/1969 gestaag terug. De beginsalarissen staan duidelijk onder druk, en hebben eerder de neiging om te dalen dan om geldontwaarding bij te houden.

Kenmerkend is verder dat van degenen, die moeilijk plaatsbaar zijn een steeds groter deel in de sociaal-economische richting heeft gestudeerd. Bedrijfsekonomen hebben de geringste problemen bij het vinden van een baan. Oorzaken voor het feit dat ekonomen minder snel een baan kunnen krijgen zijn aldus dhr. Muller:

- er is minder geld beschikbaar voor staf- en researchfuncties, mede als gevolg van fusies en geen afzet voor de technologische ontwikkeling.
- het opkomen van alternatieve studiemogelijkheden, de meer praktisch gerichte H.E.A.O.-opleiding.

Naarmate het aanbod van banen beperkter is wordt de selectie des te scherper gevoeld. Er is vanuit het bedrijfsleven een toenemende voorkeur voor mensen die zo rond hun 23e / 25e jaar afstuderen. Veel van de studenten doen te lang over hun studie. Een onderzoek in het kader van de herstructurering toonde aan dat de gemiddelde studieduur voor ekonomen 8 jaar was, wat praktisch betekent dat men zo tussen z'n 27e en 29e jaar afstudeert.

Het plaatsingsburo voor afgestudeerde academici is een dependance van het Gewestelijk Arbeidsburo, en ressorteert direct onder het buro arbeidsvoorziening academici van het ministerie van sociale zaken. Het plaatsingsburo, in de persoon van de heer Muller en mevrouw van den Berg, dragen zorg voor de begeleiding en bemiddeling ten behoeve van afgestudeerde ekonomen, die hier een beroep op doen. Nadere informatie over de mogelijkheden van het plaatsingsburo kan verkregen worden via Mevr. v.d. Berg - sekretariaat op het fakulteitsburo - kamer 2141.

keuze

Studenten realiseren zich vaak niet dat de keuze van hun vakkenpakket in de doktoraalfase, hun kansen op de arbeidsmarkt voor een belangrijk deel vastlegt. Men is vaak al te nonchalant bij het betreden van de arbeidsmarkt. Meer dan voorheen zouden studenten zich bij het samenstellen van hun doktoraalpakket moeten realiseren, wat ze nu eigenlijk na hun studie willen gaan doen. Hier ligt ook een voorlichtingstaak voor de faculteit. Het plaatsingsburo kan wat dat betreft nuttige informatie verschaffen. Voor de studenten is van belang, dat de arbeidsmarkt doorzichtig gemaakt wordt, zodat zij daarmee in hun studiepakket rekening kunnen houden.

differentiatie

Een ander euvel, wat sterk opvalt bij afgestudeerde ekonomen is het gebrek aan persoonlijkheid, zowel in mondelinge als schriftelijke uitdrukingsvaardigheden. Wat dat betreft is het enorm belangrijk, dat de student zich goed voorbereid op sollicitatiegesprek en zich terdege realiseert wat hij/zij nu eigenlijk wil.

(vervolg pag. 20)

DE AVONDSTUDENT

Een van de sectoren in ons onderwijs, waarvoor de laatste jaren steeds meer belangstelling bestaat, is het avondonderwijs. Avondonderwijs was tot op heden een sektor waarin het partikulier initiatief de belangrijkste stimulator is geweest. Zo zijn vrijwel alle avondlycea en avondulo's in Nederland opgericht door leraren of rektoren uit het voortgezet onderwijs en ook bij vrijwel alle andere initiatieven op het gebied van het avondonderwijs gaat de belangrijkste stimulans uit van individuele personen. Een recent voorbeeld hiervan is de Kring van Utrechtse Repetitoren, die met een strak opgebouwde landelijke organisatie een opleiding verzorgt voor meester in de rechten en doktorandus in de economische en de geschiedenis wetenschappen. Er kan gekonstateerd worden, dat er een groeiende behoefte aan avondonderwijs in het algemeen en avondonderwijs op universitair nivo in het bijzonder bestaat. Deze toename kan gedeeltelijk verklaard worden door verruiming van de studierechten van hoger beroepsonderwijs. Afgestudeerden van HTS'n, Sociale- en Pedagogische Akademies, Akademies voor Lichamelijke Opvoeding en anderen, blijken nu de mogelijkheid hiertoe verruimd is, in toenemende mate direkt door te stromen naar het W.O. .

Ook de mogelijkheid om nu op 25 jarige leeftijd colloquium doctum aan te vragen, in plaats van op 30 jarige leeftijd zoals vóór 1974 heeft het aantal studenten doen toenemen.

Dan is er de grote groep mensen, die al enige tijd in het arbeidsproces is opgenomen en wiens belangrijkste motivatie is het veiligstellen van hun baan ofwel promotie binnen hun werkring. Het zijn mensen met allerlei soorten van vooropleidingen en van zeer uiteenlopende leeftijden. Vaak hebben ze al eerder studies in de avonden gevolgd zoals, avond VWO, avond HTS of een urgentie opleiding van een sociale akademie. Voor deze opleidingen bestaan zeer veel mogelijkheden dit in tegenstelling tot avondstudie aan de universiteit. Wat dat betreft bestaat er in Nederland (nog) een grote lacune. Nu is het de vraag in hoeverre de samenleving verplicht is om aan een steeds toenemende vraag naar onderwijs in welke vorm ook te voldoen. Anders gezegd, hoe ver strekt zich het "recht op onderwijs" eigenlijk uit.

onze faculteit

In september 1974 is men op onze faculteit met een avondopleiding gestart. Drs. J.G. Morreau werd benoemd als voorzitter/secretaris van de Commissie Avondopleiding.

Aan hem vroegen we waarom men aan deze faculteit is begonnen met zo'n avondopleiding.

Morreau: Destijds werd er in de universiteitsraad uitvoerig over gepraat en hier in huis kwam men langzaam tot de overtuiging er iets aan te gaan doen. Men is begonnen met een advertentie-campagne om te kijken hoe groot de interesse was voor zo'n opleiding. Daarop kwamen 1100 reacties. Op een voorlichtingsavond in met 1974 kwamen 400 man, later nog eens 500. Uiteindelijk gaven 295 mensen zich op, 231 beraadden zich. Er bestond op dat gebied ook weinig.

In Rotterdam kon men als extraneus examens doen en men werd daartoe opgeleid door de kring van Rotterdamse Repetitoren. Dat was een dure cursus, de docenten waren vaak slecht voorbereid op hun werk en er werd voornamelijk opgeleid voor de titel. In september 1974 begon men hier met de propedeuse. Voor toelating gelden natuurlijk dezelfde voorwaarden als bij de dagopleiding. De avondopleiding is voor al diegenen die vanwege volledige werkring of andere reden de dagopleiding niet kunnen volgen. De taak van gehuwde vrouwen wordt ook als volledige werkring gezien.

Gezien de grote belangstelling die er voor de opleiding bestond enerzijds en de beschikbare onderwijscapaciteit anderzijds zag de faculteit zich genoodzaakt de toelating tot de opleiding in september te beperken. In eerste instantie zouden voorzover zulks binnen het kader van de mogelijkheden uitvoerbaar was slechts diegenen worden toegelaten voor wie geen colloquium doctum nodig is en degenen voor wie een colloquium doctum wel noodzakelijk was, of om andere redenen, werden daartoe in november in de gelegenheid gesteld en konden dan later beginnen.

Red.: Wat is de opzet geweest?

Morreau: De commissie heeft zich daarover gebogen. Qua inhoud moest het volkomen identiek zijn met de dagopleiding, men wilde voorkomen dat er een diploma zou komen voor een andere opleiding dat inferieur zou zijn aan een gewoon diploma. Het diploma is identiek, je kan het er niet op zien.

Het onderwijsaanbod is gekoncentreerd op twee avonden. De duur van de propedeuse is twee jaar, de grens drie jaar. Bij de dagopleiding is dat resp. een en twee jaar.

Aanvankelijk had men een semestersysteem twee jaar geleden is dat veranderd in een trimestersysteem. De reden was dat men te weinig tijd had om de stof voor te bereiden. De stof die eerst in een semester werd gegeven van 16 weken wordt nu verdeeld over twee trimester blokken van totaal 22 weken. Dit betekent een kleinen verlenging van de studieduur. Een verandering van het trimester in een semester systeem zoals dat voor de dagopleiding wordt bepleit zal door de avondstudenten niet worden toegejuicht omdat dat zou betekenen dat de stof voor hun over twee semester blokken moet worden gegeven en dat betekent een verlenging van de studieduur van 50%.

Red.: Waarom begint men aan een avondstudie?

Morreau: De verhouding avond-dagstudent is ongeveer 1:2. De avondstudenten bij ons hebben vaak al een redelijke carrière achter de rug waarbij het gezien de functies toch wel gaat om het middel management. Ik denk dat veel mensen om verder te kunnen in hun baan toch maar liever dat Drs. willen.

Dat betekent misschien ook dat deze mensen wat minder geïnteresseerd zijn in de wetenschap, ze zijn praktisch gericht. T.a.v. hun houding in de colleges is aan te merken dat die mensen vaak veel gemotiveerde zijn dan dagstudenten. Het is ook een enorme beslissing die je neemt. We wijzen er bij de voorlichtingsavonden ook op dat ze overleg moeten plegen met hun achterban, (de meesten zijn getrouwd) want als het gezin het niet

kauwt, dan moet je er niet aan beginnen. Het afvalpercentage licht hoger dan bij de dagstudenten.

Red.: Wat zijn zoal de vooropleidingen?

Morreau: Veel mensen hebben een technische opleiding achter de rug zoals HTS en TH, verder daartoe in november in de groep ingenieurs blijkt dat ook in topfuncties behoefte bestaat meer van economie te weten. Ditzelfde geldt voor de HTS'ers. In deze puur technische opleiding voelt men een gebrek aan kennis van de sociaal economische problematiek.

Red.: Welke richting in hun studie kiezen ze?

Morreau: Het merendeel is bedrijfseconomisch gericht, hoewel de laatste tijd blijkt, vooral in de doctoraalfase dat er veel keuze is voor de meer sociaal economisch gerichte vakken, zoals de belangstelling voor het vak van van den Doel, marktorganisatie, arbeidsorganisatie en macro economie.

dag en nacht

Men is niet in staat om het hele programma van de doctoraalfase ook nog een keer s'avonds af te draaien. Dat is veel te veel. De commissie avondopleiding heeft daarom destijds aan de onderwijscommissie voorgesteld om alle vakgroepen voor te stellen om voor zover ze twee blokken doceren, een van die twee blokken naar de avond te verschuiven. Dus hef het onderscheid tussen dag- en avondstudent op. Men vermoed ook dat veel studenten vooral in de doctoraal fase naast hun studie werken. Daarvoor wordt er nu een enquête gehouden onder de dag-doctoraalstudenten naar hun werk-studie situatie

In een volgend artikel wordt dieper ingegaan op de werk- leef situatie van de avondstudenten, hun vooropleidingen en motivaties.

I. Westerman

H. Koers

Korrostrapondentie

Opneming van ingezonden stukken betekent niet, dat de redactie het met de inhoud eens is. Zij behoudt zich het recht voor stukken te bekorten.

v.d.Doel niet naar China?

Het plan van v.d. Doel om een (propagandistische)reis naar China te maken is niet van vandaag of gisteren. Deze "professor", eerst in Nijmegen en nu dan in Amsterdam, heeft al heel wat moeilijkheden achter de rug, toch blijkt hij steeds aan het korste eind te trekken. Ik wil u hier in dit overzichtje duidelijk maken hoe het eigengereide optreden van v.d. Doel hiertoe heeft geleid. Zijn al te voortvarende optreden in het splinterproces van een aantal van oorsprong maoïstische groepjes is hierbij van essentieel belang. Uiteindelijk heeft hij in de ogen van de huidige machthebbers in China toch op het verkeerde paard gewed en is bij hen in diskrediet geraakt. Dit leidde er tenslotte toe dat hij en zijn sekondant Ellman geen visum kregen voor de studiereis naar China.

motief ?

Het leek allemaal zo goed te lopen. Van den Doel was in staat gebleken zich in een dusdanige positie te werken dat hem de gelegenheid werd geboden een studiereis naar China te organiseren. De Fakulteitsraad had zijn plannen al goedgekeurd. Nota bene zelfs met de stemmen van de "progressieve" studenten vóór. Deze reformistische knapen hadden alleen nog wat tegengespudderd over de financiën maar hebben uiteindelijk toch met v.d. Doel z'n plannen ingestemd. Dat had in Nijmegen nooit kunnen gebeuren. Blijkbaar heeft er, wellicht buiten Ellman, nooit iemand geweten wat v.d. Doel z'n werkelijke motieven waren om naar China te reizen. Hijzelf gebruikte het argument dat de studenten veel te weinig met de daar aktuele economische vraagstukken in aanraking komen. Nu dat is natuurlijk kul. Studenten in het Burge-meester Tellegenhuis komen überhaupt niet in aanraking met de werkelijk economische ontwikkelingen, ook niet die in Nederland of andere imperialistische staten. Van den Doel zijn opzet (of misschien opdracht?) is geweest, al voor dat hij uit Nijmegen wegging om professor te worden in de Marxistiese Economie. Dat blijkt nu ook uit zijn frases over de "Nieuwe Politieke Economie" en de "amsterdamse School". Dat proces startte al in Nijmegen, toen hij studenten, sympathiserend met de Bond van Nederlandse Marxisten Leninisten (de BNML) met behulp van wederzijdse provocaties probeerde op een marxisties hoger plan te brengen. Dat werd toen door deze sterk op China georiënteerde club geheel en al niet op prijs gesteld. Iets wat v.d. Doel er toe bracht zijn bakens meer te verzetten naar de KEN-ml lijn. Deze "partij" was China bijzonder volgzzaam in zijn buitenlandse politiek. Iets waar-

in v.d. Doel beter bij dacht te kunnen dragen dan met scholing van BNML'ers. Van den Doel was namelijk met hen voorstander van verhoging van de verdedigingskracht van de West Europese staten. China ging hierin indertijd zelfs zo ver dat ze de discussie met de CSU'er Strauss erover aanging, in Peking. De KEN-ml ondersteunde deze politiek en pleitte evenals China voor versterking van de NAVO. Iets waar v.d. Doel het echter later moeilijk mee zou krijgen, aangezien hij in de PvdA altijd de indiener was geweest van anti-Navo moties. China kon hier toen echter mee akkoord gaan omdat v.d. Doel had weten aan te tonen dat deze taktiek tot veel geruislozer verhoging van de defensieuitgaven kon leiden. Bovendien had v.d. Doel moeten beloven in zijn partij ruzie te maken over de erkenning van de Volksrepubliek China. Van der Steel was namelijk al te volgzzaam geweest aan de Amerikaanse politiek en had China nooit erkend.

gang of four

Vanaf dit moment heeft v.d. Doel zijn positie t.o.v. China steeds verder bemoeilijkt. Dit kwam natuurlijk ook omdat er uit China nooit veel informatie kwam over hoe een aantal essentiële zaken beoordeeld werden. De strijd met de "Gang of four" vond zijn aanvang. In Nederland leidde dit tot een afsplitsing van 4 notoire KEN'ers uit hun partij. Bovendien moest v.d. Doel meer en meer wennen aan de situatie in Amsterdam. Ondanks enkele verzoeken van hem aan de studentengroepering aldaar, kon hij hen niet verleiden tot een discussie. Blijkbaar waren die ingesukkeld in het navelstaren op onderwijsprogramma's en belangen van studenten en besteedde zij geen aandacht meer aan de politiek tussen de supermachten. Mede hierdoor viel v.d. Doel terug op zijn nieuwe medewerker Ellman. Deze ordinarius was belast met de Economie van de Cetraal Geleide Volkshuishoudingen. Dit stond v.d. Doel in zijn streven naar een leerstoel marxistische economie natuurlijk enigszin s in de weg. Via slimme truuks heeft v.d. Doel nog geprobeerd een opening te vinden om terrein te winnen. Hij stelde dat Joegoslavië niet centraal geleid zou zijn en dus eigenlijk bij zijn vakgebied zou horen. Was deze opzet gelukt zo moet hij gedacht hebben, dan pik ik China er later ook wel bij. De fout maakte hij door in dit politieke spelletje Ellman te paaien i.p.v. te bestrijden. Ze wisselden elkaars uitgeversrelaties uit. Ellman mocht bij Samson publiceren en omgekeerd v.d. Doel bij Ellman z'n uitgeverij. In China vielen deze truuks, evenals Ellman zelf overigens, volstrekt niet in de smaak. Bovendien nam Ellman in zijn colleges een veel

te coulante houding aan ten aanzien van de Sovjet Unie.

haagse post

Van den Doel had zoals gewoonlijk, niet al te veel oog voor de essentie van de zaak. Terwijl ook hij toch als trouwe Peking Review-lezer had kunnen bemerken dat er in China t.a.v. hun waardering van buitenlandse relaties veranderingen op til waren. In januari 1976 mochten nog drie partijen; de BNML, de KEN-ml en de SP, zich "verheugen" in het afgedrukt zien van hun condoleance bericht in de Peking Review over Chou En-lai. In oktober en november 1976 ontbrak in een serie condoleance berichten nu over het overlijden van Mao, één van die drie partijen. Van den Doel heeft blijkbaar niet begrepen waarom. Hij was toen bezig zijn toekomstige exclusieve verslag voor de HP over z'n reis door China aantrekkelijk te maken bij Peking. Zijn vrouw had hij al opdracht gegeven om dit onder financieel zo aantrekkelijk mogelijke voorwaarden af te handelen. Maar in China werd de gang ingezet naar sterkere industriële ontwikkeling. Bovendien bleek uit een op 9 maart 1978 aan de Sovjet-ambassade in Peking overhandigde nota dat er enig schot zat in de verbetering van de verhouding tussen de Sovjet Unie en China. Van den Doel had daarvoor echter al op een verkeerd paard gewed. Uit de KEN-ml was naast de GGKML de GML afgesplitst. Deze was weliswaar vóór de buitenlandse politiek van China, maar niet automatisch vóór de NATO. Effektiever vonden zij het om "niet voor de NATO" te zijn maar wel voor verhoging van de bewapeningsuitgave. Zelfs stonden zij in met de NATO-verdedigingsgordels rond de "arbeiderscentra". Zij zijn voor bewapening van de arbeidersklasse. Een sterke volksmelite moet in de strijd tussen de supermachten het nationale hoofd boven water houden. Hierbij liep v.d. Doel in de Nieuwmarkt periode al op vooruit. Hij schreef toen in de HP een artikel over gepassioneerde minderheden. Als een kleine groep iets heel erg graag wil moet de meerderheid dat accepteren....

rode morgen

Al met al was de beslissing van China om v.d. Doel en met hem Ellman een visum te weigeren een te voorziene zaak. Van den Doel die een jaar uitstel voor de reis heeft aangekondigd, is hierdoor aardig in de knel gekomen. De vraag is of er binnen dit tijdsbestek voldoende mogelijkheden voor hem zijn om z'n verloren gegane vertrouwen te herwinnen. Ontwikkelingen in China wijzen er niet op. Maar zoals onlangs uit het blad "de Rode Morgen" van de GML viel op te maken, moet het niet voor onmogelijk worden gehouden dat zich daar weer een afsplitsing gaat voordoen ten gunste van een precieze Peking-lijn. Maar 100% betrouwbare voorspellingen omtrent ontwikkelingen in deze vraagstukken zullen altijd enigszins problematies blijven.

H. Vanhoofd

I APRIL: GEEN LOLLETJE

Vrijdag 31 maart stond in het Zoetermeerse "Streekblad" een bericht met de volgende strekking: "In verband met de grote hoeveelheid uitstekende fietspaden in onze gemeente ziet B&W van Zoetermeer zich genoodzaakt een rijwielbelasting in te voeren. Iedere fietser zal voor zijn rijwiel(en) een fietsplaatje à fl. 30 moeten kopen. Een ieder die zich vanaf maandag 3 april met zijn rijwiel op de openbare weg begeeft zal duidelijk zichtbaar het fietsplaatje op zijn achterspatbord gemonteerd moeten hebben. Aangezien het gemeentehuis op zaterdag

In het aprilnummer van ROSTRA stond een artikel over een pand te- genover het Maupoleum dat door de faculteit zou zijn aangekocht om er een dispuutshuis (economenbunker) van te maken. Hoewel door de redactie zelf verzonnen vind ik dit achteraf een voorbeeld van een niet leuke 1 aprilgrap. In de eerste plaats omdat het bericht best eens waar zou kunnen zijn (hoewel). In de tweede plaats valt er voor degenen die er in getrappt zijn en gereflekteerd hebben weinig te lachen. Integendeel ze zullen er, terecht, grondig de pest in hebben wanneer ze merken

dat ook deze poging om hun woon- en leefsituatie te verbeteren tevergeefs is geweest. Wij hadden beter moeten weten en bieden hierbij aan alle serieuze reflectanten onze welgemeende excuses aan. Zij krijgen ook persoonlijk bericht van Bert van Gelder die zijn medewerking aan ons snode plan (op ons verzoek) heeft verleend.

Uit de reacties bleek weer eens wat

de enige zijn. Ik hoop dat deze noodkreet goed doordringt tot degenen die dit stukje lezen en vooral tot degenen onder hen die in de positie zijn hier iets aan te veranderen. Laat ik het duidelijker stellen: een faculteitsraad kan en mag niet voorbij gaan aan sociaal ongewenste toestanden waarin een deel van de gemeenschap, waar zij de gemeenschappelijke belangen van behartigt, verkeert. De studiesfeer aan onze faculteit is toch al niet optimaal te noemen niet in de laatste plaats door de sfeerloze behuizing. De combinatie met een dito woonsituatie is voor weingen een studieduur lang uit te houden. Het meest cynische van het geval is nog dat de enige reactie die beantwoordt aan de bedoeling die wij met deze "grap" hadden komt van de kant van de onroerend goed maatschappij die het betreffende pand exploiteert. Deze (veelal buitenlandse) "Bedrijven", die per jaar meer belasting ontduiken dan ik in mijn hele leven bij elkaar kan verdienen zijn door hun speculaties voor een niet onbelangrijk deel mede verantwoordelijk voor de woningnood en de hierdoor veroorzaakte sociale ellende van veel mensen. Ik hoop van harte dat de onderhandelingen waar ze het in hun schrijven over hebben mislukken en dat dat hele Saskiahuis onbewoond en onverzekerd tot op de grond toe moge affikken

namens de redactie, HvO

(vervolg van pag. 17)

Men zal rekening moeten houden met een sterkere differentiatie in de eisen van het bedrijfsleven en de overheid. De vraag naar specialisten zal toenemen. Mede als gevolg van de voortgaande computerisering. Dit stelt steeds hogere eisen aan het abstraktienivo van de studenten, maar vraagt tevens om een breder maatschappelijk inzicht. In deze ontwikkeling past een meer Amerikaanse opzet in het onderwijs. Te beginnen met een algemeen gedeelte, daarop aansluitend een sterke specialisering in de beroepsrichting. In de huidige studie-opzet leipt dit voor organisatie van postdoctorale opleidingen en een scheiding van onderwijs- en onderzoekfuncties.

Tot slot nog een aantal adviezen van dhr. Muller om met de toekomstvorming t.a.v. de beroepspraktijk niet te wachten tot het vakkenpakket is samengesteld. En probeer, voor zover mogelijk in de doktoraal-fase een stage in te lassen. Als je solliciteert niet streven naar de baan, waarin al je wensen vervuld worden. Door na verloop van tijd van baan te veranderen kun je die goede baan alsnog krijgen. En heb je nu al vragen loop dan even langs het fakulteitsburo, en maak een afspraak met mevr. v.d. Berg, kamer 2141, tel. 5254133.

KdB.

Jones, Lang, Wootton B.V.

INTERNATIONALE ONROEREND GOED ADVISORS
GELIEERD MET JONES, LANG, WOOTTON MAKELAARDIJ B.V.

Mijne Heren,

Het bericht, dat het kantoorpand aan de Jodenbreestraat en het Waterlooplein, bekend als het "Saskiahuis", verkocht zou zijn, komt ons niet juist voor.

Wij kunnen u mededelen dat thans wel besprekingen met een aantal gegadigden/gebruikers plaats vinden.

Vertrouwende u voldoende te hebben geïnformeerd, verblijven wij,

gesloten is zullen de plaatjes vanaf morgenochtend 8 uur bij het bejaardenhuis "Palensteyn" verkrijgbaar zijn. De eerste 50 plaatjes zullen gratis worden uitgereikt."

Tot zover dit bericht. Dit vind ik een duidelijk voorbeeld van een leuke 1 aprilgrap en wel om de volgende redenen: ten eerste kun je, als je een beetje alert bent, weten dat het hier een grap betreft (invoeringstermijn van een dag; verkoop bij een bejaardentehuis). In de tweede plaats kun je wanneer je merkt dat je er "ingestonken" bent niets anders doen dan erom lachen wil je je figuur een beetje redden. Zo zag mijn moeder eruit als de vrouwelijke uitvoering van die bekende boer die nodig tandheelkundige hulp behoeft nadat ze eerst een tijd lang een tirade had staan houden dat het een schande was en dat we toch al zoveel belasting betaalden.

hoogachtend,
JONES, LANG, WOOTTON B.V.

Mr. A.M.B. de Koning

een triest fenomeen woningnood is en wat een fout wij gemaakt hebben door dit tot onderwerp van onze traditionele aprilgrap te maken. Opmerkelijk was dat als motivering om in aanmerking te komen voor een plaats in het economen-dispuut alle reflectanten opgaven dat zij door het wonen in een dispuutshuis hoopten hun leef- cq. welzijnspositie te verbeteren. Een persoon stelde het zeer duidelijk door als motivatie op te geven dat hij op deze wijze hoopte zijn isolement op te heffen. Hij zal niet

ECONOMEN-DISPUUT: NIEUW PAND GEKOCHT!

enkele jaren wordt er van veel kanten op aangedrongen om eindelijk eens een dispuutshuis voor economen op te richten. Het grote struikelblok was natuurlijk, zoals alle universitaire projecten, de financiering. Nu deze laatste hindernis uit de weg is geruimd kan eindelijk de realisatie van dit plan doorgang vinden. Voor de financiering zal een potje gebruikt worden waaruit normaliter allerlei hulpmiddelen worden zoals audio-visuele apparatuur. Omdat van deze fondsen jarenlang nauwelijks gebruik is gemaakt ontstond er een aardig beslag, dat nu eindelijk wel een oplossing heeft gevonden.

In de loop van de maand krijg je dan van mij verdere informatie. Het ligt in mijn belangstelling om te organiseren, maar ik heb je dan ook bericht.

ROSTRA nr. 60, pag 10.

het dispuut

" 't Was in 1974, m'n doctoraal bedrijfs-economie had ik achter de rug. 't Wachten was op de oproep voor militaire dienst.

In die periode kreeg ik de kans om drie maanden naar Londen te gaan. Voor een stage bij Coopers & Lybrand. 't Zouden voor m'n toekomst beslissende maanden worden.

Niet alleen maakte ik in de praktijk kennis met internationale accountancy; ik werd ook meteen in opleiding genomen.

Enfin, na dat eerste contact wist ik wat me na mijn diensttijd te doen stond, werken bij Coopers & Lybrand als assistent accountant.

De indruk, die ik in eerste instantie van de maatschap had gekregen, zag ik na m'n officiële indiensttreding bevestigd. Sympathieke werkgever. Prima leerschool.

Samen met Belgische en Franse collega's volgde ik in het buitenland een geïntegreerde cyclus van cursussen. Zo raakte ik bekend met de internationale controle-opvattingen.

Daarnaast heb ik de post-doctorale accountantsstudie gevolgd. Dit jaar doe ik slot-examen voor registeraccountant.

Wat m'n werk betreft: ik ben inmiddels al geruime tijd zover dat ik zelfstandig de meest gevarieerde controles doe, daar draag ik dan ook de verantwoording voor.

Al met al kan ik zeggen dat ik in korte tijd veel ervaring en een goede positie heb verworven. Daar heb ik zelf hard voor gewerkt.

Maar Coopers & Lybrand heeft me de ontplooiingsmogelijkheden gegeven. Dat stimuleert.

Niet dat ik iets wil opdringen, maar als accountancy u interesseert, neem dan contact op met Coopers & Lybrand.

De heer van Dijk heeft ongetwijfeld nog veel aan mijn verhaal toe te voegen."

Bel of schrijf naar: Drs. J. C. van Dijk R.A.

COOPERS & LYBRAND NEDERLAND

Coolsingel 6, 3011 AD Rotterdam, tel. 010-130680

Coopers & Lybrand Nederland is een nederlands accountantskantoor, verbonden met de wereldwijd opererende Coopers & Lybrand organisatie. In totaal zijn er 344 C&L vestigingen, Europa telt er 93.

**"EEN STAGE IN LONDEN
DEED ME KIEZEN VOOR
INTERNATIONALE ACCOUNTANCY
BIJ COOPERS & LYBRAND"**

Jonge bedrijfseconomen die de moderne ontwikkelingen in accountancy, E.D.P. en financial planning and control willen blijven volgen.

Arthur Young & Company Nederland, een internationale maatschap van accountants, is gevestigd, in Den Haag. De Arthur Young organisatie (accountants, belastingadviseurs en management consultants) heeft kantoren overal ter wereld.

Onder meer door de voortdurende groei van onze praktijk door het gehele land zoeken wij contact met jonge bedrijfseconomen die de post-doctorale accountantsopleiding (gaan) volgen en een werkring ambiëren in een internationale accountantspraktijk.

Werken bij Arthur Young is voor economen interessant omdat:

- men door het volgen van seminars in kantoortijd zowel in Nederland als elders in Europa steeds up-to-date blijft inzake internationale ontwikkelingen op het gebied van de accountancy en de bedrijfseconomie
- begeleiding van werk en bijsturing van de carrière aangepast zijn aan het niveau van bedrijfs-econoom
- er verschillende keuzemogelijkheden zijn voor specialisatie binnen het vakgebied
- de praktijkopleiding plaats vindt bij modern georganiseerde multinationale bedrijven
- onze arbeidsvoorwaarden uitstekend zijn.

Gaarne willen wij de heren economen in een vertrouwelijk gesprek nader voorlichten en hen in staat stellen op informele wijze kennis te maken met onze organisatie. Neem daarvoor contact op met Drs. A.J. Meyer of de heer C.C.M. van Noord - tel. 070-46.92.28 ('s avonds 020-23.33.99) of schrijf ons - Laan van Meerdervoort 47, Den Haag.

ARTHUR YOUNG NEDERLAND
internationale accountants

Aan jonge doctorandi economie ter overweging

Jonge doctorandi economie (bedrijfseconomische richting) die erover denken hun carrière in het accountantsberoep op te bouwen en daar met hun keuzevakken al rekening mee gehouden hebben, wijzen wij op de mogelijkheden die ons kantoor biedt.

Door expansie en de ontwikkeling van het dienstenpakket bestrijken onze activiteiten een steeds breder terrein: controle, automatiserings-, management- en andere bedrijfseconomische adviezen. Door eigen research en veranderde behoeften van onze cliënten worden in onze nederlandse en in onze internationale praktijk nieuwe methodieken toegepast.

Hierdoor ontstaan nieuwe functies en worden aan de bezetting steeds hogere eisen gesteld.

Van Dien + Co staat open voor contacten met doctorandi economie die zich aangesproken voelen door de uitdaging, die het voorgaande inhoudt. Die hun intelligentie en creatieve vermogens gemotiveerd willen gebruiken. . . het een pre vinden dat de aard en omvang van ons kantoor enerzijds de mogelijkheid bieden om op een ruim terrein van activiteiten ervaringen op te doen, terwijl anderzijds de organisatie overzichtelijk blijft.

Specifieke eisen zijn: het vermogen snel en scherp te kunnen analyseren en formuleren en een goede kennis van de engelse taal. Leeftijd tot 25 jaar.

Plaatsing op een der kantoren in overleg.
Na het behalen van het accountantsdiploma is een tijdelijke detachering op een buitenlands kantoor niet onmogelijk.

Uw reactie, met relevante gegevens, gelieve u te richten aan ons Hoofd Personeelszaken; u ontvangt daarna een uitnodiging voor een persoonlijk gesprek.

VAN DIEN+CO – Postbus 4200 – 1009 AE Amsterdam – Tel. 020-910111

AMSTERDAM
APELDOORN
ARNHEM
BREDA
EINDHOVEN

ENSCHEDÉ
'S-GRAVENHAGE-RIJSWIJK
GRONINGEN-HAREN
HAARLEM
'S-HERTOGENBOSCH

HOOGVEEEN
LEEUWARDEN
LELYSTAD
LOCHEM
MAASTRICHT

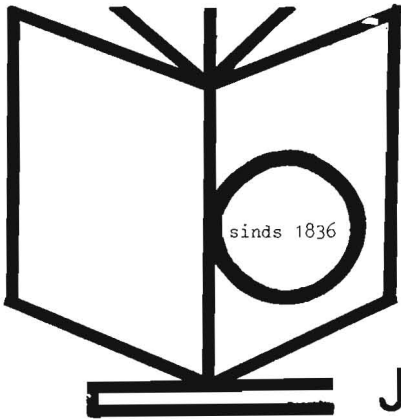
ROTTERDAM
TILBURG
UTRECHT
VENLO
ZAANDAM

ZWOLLE
ANTWERPEN
BRUSSEL
WILLEMSTAD-CURAÇAO

ORANJESTAD-ARUBA
PHILIPSBURG-ST. MAARTEN
CARACAS-VENEZUELA

brinkman's

boekhandel

Jodenbreestraat 23 - kamer 2386
Amsterdam - Tel.: 020 - 525 4024

Hans Derks (red.) - Milieu en maatschappij f29,50

Bijdragen aan een sociaal-economische
milieukunde,
Basis/Ambo boek. public. 1977

Dr. R.M. Boozajer Flaes: Macht in overvloed f39,50

Ontwikkelingen in het Joegoslavische
arbeiderszelfbestuur,
Reeks arbeidsverhoudingen, uitg. Samsom 1978

Lotty van den Beek-Eldering: Marokkaanse
gezinnen in Nederland f21,50

Serie Sociologie, uitg. Samsom 1978

Flip de Kam: Geld dat stom is... f19,50

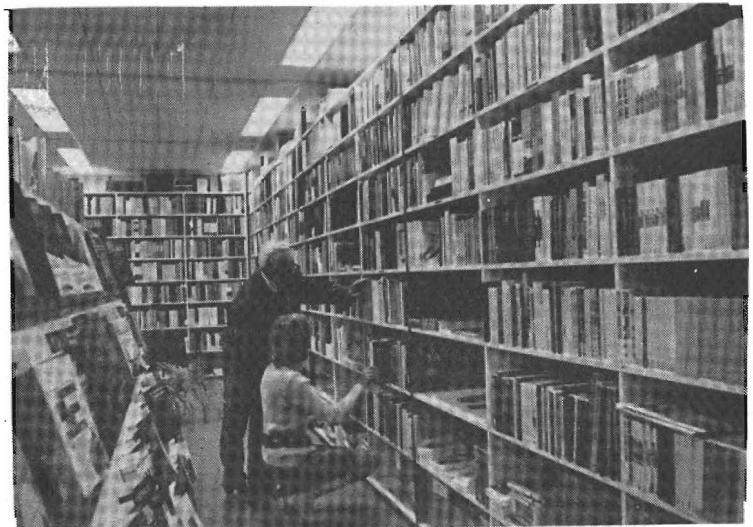
Over inkomens, belastingen en de politiek
Contact tijdsdocumenten. Uitg. Bert Bakker 1978

John Kenneth Galbraith: De eeuw der onzekerheden f29,50

Een nieuwe kritische visie op de macht en voor-
spelbare invloed van de grote economen.
Nu de Nederlandse editie. Uitg. Elsevier 1978

Gees van Dam (ed.): Trends in managerial
and financial accounting f46,75

Nijenrode studies in Business. Volume 1.
publ. Martinus Nijhoff 1978.

EKONOMIE
GEOGRAFIE
PLANOLOGIE
SOCIOLOGIE